

№4

шілде
июль

2021 (29)

ZIAT

Редактор бағаны

Елбасымыз Н.Ә. Назарбаев «Қазақстан жолы - 2050»: бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ» Жолдауында: «Біз үшін болашағымызға бағдар ететін, ұлтты ұйыстырып, ұлы мақсаттарға жетелейтін идея бар. Ол – Мәңгілік Ел идеясы» деп, халқымызды алда күтіп тұрған асқар асуларды, төтенше маңызды мақсат-міндеттерді атап көрсетіп берген еді. Осы Жолдауда Қазақстан Республикасындағы білім беру мәселесін айрықша атап көрсетіп (Қазақстан жолы – 2050. 4 бағыт. БІЛІМ ЖӘНЕ КӘСІБИ МАШЫҚ - ЗАМАНАУИ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНІҢ, КАДР ДАЯРЛАУ МЕН ҚАЙТА ДАЯРЛАУДЫҢ НЕГІЗГІ БАҒДАРЫ/Біздің жұмыстарымыздың білім беру саласындағы басымдықтары), бұл салаға жаңашылдық енгізіп, түрліше реформалауды баса айтып көрсеткен.

Кез-келген мемлекеттің болашағы оның білім және ғылым деңгейінің қаншалықты дамуына тікелей байланысты. «Ел болам десең - бесігіңді түзе» деп ұлы Мұхаң айтқандай, осы күні өсіп-жетіліп келе жатқан жас жеткіншектерге, оқушылар мен студенттерге білім берудің соңы тәсілдерін қолданып, олардың қоғамда толық азамат болып қалыптасуына ықпал ете білу керектігі күн тәртібінен түспеген мәселе.

Осы орайда «ZIAT» ғылыми-әдістемелік орталығы» ЖШС 2016 жылдың мамыр айынан бастап шығаратын «ZIAT» ғылыми-әдістемелік журналы білім беру және ғылым кеңістігіндегі инновациялық жаңалықтарды және педагогтар, студенттер, оқушылар мен мектепке дейінгі жастағы бүлдіршіндердің ғылым-танымдық еңбектерін жариялап отырмақ. Журналдың негізгі міндеті: оқушылар, студенттер және ұстаздардың түрлі тақырып бойынша жазған еңбектерін көпшілік назарына ұсыну, мұғалімдерге білікті педагог ретінде қалыптасуға жәрдемдесу, ғылымдағы әр деңгейдің арасында қарым-қатынасты нығайтуға әрекет ету. Журнал мектепке дейінгі мекемелерден бастап жоғары оқу орындарына дейінгі аралықтағы мәселелерді қамтиды.

ZIAT Ғылыми-әдістемелік журнал Научно-методический журнал

**№4 (29)
июль 2021**

Құрылтайшы/Учредитель
"ZIAT" Ғылыми-әдістемелік орталығы
Научно-методический центр "ZIAT"

"ZIAT" журналы 2016 жылы 25 мамырда
Қазақстан Республикасы Мәдениет және
Ақпарат министрлігінде тіркеліп,
№16000-Ж куәлігі берілген.
Журнал "ZIAT"
зарегистрирован 25 мая 2016г
в министерстве Культуры и информации
Республики Казахстан и выдано
свидетельство №16000-Ж.
ISSN: 2617-1937

Журнал Қазақстан Республикасының
мерзімді баспасөз тізіміне енгізілген.
МББ индексі 74926.
Журнал включен в список
периодических изданий
Республики Казахстан.
Индекс ППИ 74926.

Шығу жиілігі: Жылына 6 рет шығады
Мақалалар қазақ, орыс, ағылшын
тілдерінде басылады.
Периодичность:
Выходит 6 раз в год,
материалы публикуются на
казахском, русском, английском языках.

Адрес редакции:
010000

г.Нур-Султан,
ул. Иманова 50

E-mail:
ziat.journal@mail.ru

Сайт:
www.centeroir.kz

Журналды редакциядан
сатып алуға болады.
Жазыламын деушілер
жоғарыдағы мекен-жайға
хабарласа алады.

Таралымы/Тираж
1000

Редактор/ редактор:

Сергазина А.К.

Редактор орынбасары/Зам.редактора

Идрисов Б.Ш.

Беттеуші-дизайнер/Дизайн, верстка

Кимашева Г.Е.

Редакциялық алқа/Редакционный совет:

Жұманова Б.Қ. – ""ZIAT" ҒӨО-ғы" ЖШС директоры

Урынбасарова Э.А. – п.ғ.д., профессор

Орынбаев А. А. – п.ғ.к.,

ҚР білім беру ісінің құрметті қызметкері,

ҚазҰЖҒА корреспондент-мүшесі

Төрекұлова Д. М. – э.ғ.д., профессор,

ҚазҚЭЖХСУ "Менеджмент" кафедрасының меңгерушісі

Төрекұлова Ә. Н. – PhD докторы,

""ZIAT" ҒӨО-ғы" ЖШС ғылыми қызметкері

Ұмбетпаева С. К. – жоғары категориялы ұстаз,
РФ-ның еңбек сіңірген қызметкері, Ресей құрметті ұстазы

Баймағамбет О.А. – педагог-әдіскер

Жуманова Б.К. – директор ТОО "НМЦ "ZIAT""

Урунбасарова Э.А – д.п.н., профессор

Орынбаев А. А. – к.п.н.,

Почетный работник образования РК,

член-корреспондент КазНАЕН РК

Турекулова Д.М – д.э.н., профессор,

зав. кафедрой "Менеджмент" КазУЭФимТ

Турекулова А.Н - доктор PhD,

научный сотрудник ТОО "НМЦ "ZIAT""

Ұмбетпаева С.К – учитель высшей категории,
Заслуженный работник РФ, Почетный учитель России

Баймағамбет О.А – педагог - методист

МАЗМҰНЫ - СОДЕРЖАНИЕ

Педагогикалық тәжірибе/Педагогический опыт

Домендарова Е.В. Письмо для медведя.....	4
Золотухина Е.В. Драма А. Н. Островского «Бесприданница». Система образов-персонажей. Конфликт и трагический финал драмы.....	7
Мадреимова С.Ш. Сиқырлы елге саяхат.....	20
Нурпейсова Р. Табиғатты аялай біл!.....	27
Овчаренко М.П. Волшебный клубочек.....	31
Серикпаева Г.А. Путешествие по городу Усть-Каменогорск.....	35
Старовойтова Н.А. Путешествие в страну РусЯзию.....	42

Ғылыми ізденістер/Научное обозрение

Аузбекова А., Досымова О.Ж. Қазақтың ұлттық ойындары.....	45
Джалдоксимова Г.Т., Курмангазина Г.Ж. Тарих сабағындағы тарихи және цифрлық карталардың маңызы.....	48
Қаныш Ф.М., Кутжанова К.Ж. Аминқышқылдарының селенмен комплекстерінің тұрақтылық константасын спектрофотометрлік анықтау.....	51
Мусина А.Д., Пазылова Г.Ш. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастырудағы мұғалім рөлі.....	54
Таурбаева Г.М. Telegram-bot приёмной комиссии ОДК «Кайнар».....	57
Тлеулесов Н.Е. Көшеттердің физиологиялық өсу жылдамдығына биологиялық өнімдердің әсері.....	58
Токтасова А.К. Актуальные проблемы начального образования в условиях цифровизации.....	61

Письмо для медведя

Составление рассказа с использованием инновационных технологий

Занятие по развитию речи в старшей группе.

Домендарова Елена Васильевна

Воспитатель

«Специальный детский сад №4 для детей с нарушениями слуха, задержкой психического развития с тяжелыми нарушениями речи»

Цель: Обучение детей рассказыванию с помощью мнемотаблицы.

Задачи: Обучать самостоятельно рассказывать о зиме на основе мнемотаблицы. Способствовать активизации словаря детей на тему «Зима», расширять активный и пассивный словарь. Развивать слух – речевую память; словесно – логическое мышление, пространственное воображение и слуховое восприятие. Развивать произвольное внимание, его объём и концентрацию. Развивать фразовую речь, совершенствовать умение согласовывать слова в предложениях, подбирать прилагательные к существительным. Развивать воображение детей через изображение предмета. Выбатывать более глубокий вдох и более длительный выдох. Развивать эстетические чувства. Развивать мелкую моторику рук. воспитывать отзывчивость у детей.

Оборудование: магнитная доска, слайд «Зима», картинки с изображением животных и их следы, стол для рисования песком, кинетический песок, картинка с изображением спящего в берлоге медведя, влажные салфетки, закреплённая на дне песочницы, заготовки для составления мнемотаблицы демонстрационные и на каждого ребёнка, снежинки на ниточках, снежинки для гимнастики для глаз, листы А – 4 для снежков, музыкальное сопровождение.

Ход занятия:

Организационный момент.

Коммуникативная игра «Здравствуйте».

Здравствуйте, ладошки! – дети вытягивают руки вперёд и поворачивают ладони вверх – вниз

Хлоп, хлоп, хлоп! – 3 хлопка

Здравствуйте, ножки! – «пружинка»

Топ, топ, топ – топают ногами

Здравствуйте, щёчки! – гладят ладонями щёки

Плюх, плюх, плюх! – легко похлопывают по щекам 3 раза

Круглые мешочки – круговые движения кулачками по щекам 3 раза

Плюх, плюх, плюх! – легко ударяют кулачками по щекам 3 раза

Здравствуйте, губки! – покачивают головой вправо – влево

Чмок, чмок, чмок! – чмокают губами 3 раза

Здравствуйте, зубки! – покачивают головой вправо – влево

Щёлк, щёлк, щёлк! – щёлкают зубами 3 раза

Здравствуй, мой носик! – поглаживают нос ладошкой

Пи, пи, пи! – нажимают указательным пальцем на кончик носа 3 раза

Здравствуйте, дети! – протягивают руки вперёд, развернув ладони вверх

Здравствуйте! – приветственно машут рукой.

Воспитатель: Ребята, вы любите отгадывать загадки? Тогда слушайте внимательно

Запорошила дорожки,

Разукрасила окошки,

Радость детям подарила

И на санках прокатила.

(Зима)

Посмотрите, пожалуйста, внимательно на картину (слайд «Зима»)

Как вы думаете, какое время года на ней изображено? Почему вы так решили?

(Ответы и объяснения детей)

Зима приглашает нас к себе в гости. Вы готовы оказаться в картине?

Нам помогут волшебные слова:

Мы руками хлоп – хлоп.

Мы ногами топ – топ.

Раз – туда, два – туда,

А потом вокруг себя.

Чтоб в картине очутиться,

Надо низко поклониться.

(Дети повторяют слова, выполняют движения. Звучит «волшебная» музыка)

Воспитатель: Вот мы и в картине! Как здесь красиво, как искрится снег. Посмотрите, сколько следов виднеется на снегу.

(Показывает 1 картину)

Чьи это следы?

Дети: Это следы зайца.

Воспитатель: Как ещё можно сказать?

Дети: Заячьи следы.

(Перевернуть картину, показать иллюстрацию зайца)

Дети, скажите, какой зайчик?

Дети: Белый, маленький, пушистый, длинноухий, быстроногий, трусливый.

Молодцы! Следующая картина. Чьи это следы?

Дети: лисьи следы.

Давайте проверим (переворачивает картину). Верно. Какая лиса?

Дети: Рыжая, пушистая, хитрая, красивая.

Ой, ребята! А это чьи следы?

Дети: Беличьи.

Воспитатель подтверждает правильность ответа, переворачивая картину.

Какая белочка?

Дети: Серая с пушистым хвостом, запасливая, красивая.

А вот ещё следы на снегу, кто их оставил?

Дети: Волк.

(Воспитатель переворачивает картину).

Ребята, расскажите, какой волк?

Дети: Серый, пушистый, злой, голодный, зубастый.

Молодцы! Вы отгадали всех зверей, которые проходили в лесу и оставили свои следы.

Похвалите себя (дети гладят себя по голове).

Ребята, и чьих следов мы не увидели?

Дети: Медвежьих следов нет.

А почему нигде не видно медвежьих следов?

Дети: Медведь зимой спит.

Правильно, ребята. Но мы же с вами в сказочном лесу. Хотите посмотреть, как мишка спит?

Песочная терапия.

Подойдите к столам. Давайте, сначала, оставим следы наших пальчиков (Дети дотрагиваются каждым пальчиком до песка), а сейчас оставим следы от наших ладошек (делают отпечатки рук), а теперь найдите, где спит мишка.

Тише, не разбудите медведя.

Без хлопот и без тревоги

Спит медведь в своей берлоге,

Спит всю зиму до весны

И наверно видит сны.

Давайте всю полянку уберём снегом (дети разравнивают песок, засыпая картинку).

А сверху полетели снежинки

Белый снег пушистый

В воздухе кружится,

И на землю тихо

Падает, ложится.

Приготовьте пальчики, нарисуйте снежинки (Дети рисуют на песке снежинки)

Молодцы, ребята, а сейчас возьмите салфетки, протрите руки.

Ребята, вам понравилось у Зимы в гостях? Нам пора возвращаться в группу.

Мы руками хлоп – хлоп.

Мы ногами топ – топ.

Раз – туда, два – туда,

А потом вокруг себя.

Чтобы в группе очутиться,

Надо низко поклониться.

Ребята, мы опять оказались в нашей родной группе. А знаете, о чём я сейчас подумала. Мишка всю зиму спит в своей берлоге, и ничего о зиме не знает. Давайте, мы напишем ему письмо и расскажем о зиме. Посмотрите, у вас на столах лежат таблицы и стоят тарелочки с картинками. Положите таблицы перед собой. Скажите, пожалуйста, как светит солнышко зимой (солнце светит, но не греет; солнце светит мало) наклейте в первом квадратике солнышко (наклеивают на двухсторонний скотч первую картинку).

Что часто идёт зимой? (Снег).

Снег, какой? (Белый, пушистый).

Наклейте на втором квадратике тучку со снежинками.

У меня тоже есть снежинки (показывает атрибут для дыхательной гимнастики).

Выходите, поиграем с ними

Дыхательная гимнастика «Снежинки».

Кружатся снежинки в воздухе морозном, (Поочерёдно поднимают и опускают руки)

Падают на землю кружевные звезды, (Кружатся на месте)

Вот одна упала на мою ладошку, (Медленно приседают, поднимают за ниточку снежинку, лежащую на полу)

Ой, не тай, снежинка, подожди немножко. (Делают вдох и осторожно дуют).

Предлагаю вам подуть на снежинки сначала слабо, потом сильно, затем снова слабо.

Хорошо, ребята, садитесь на свои места.

Давайте повторим, что мы наклеили в первом и втором окошках.

Ребёнок: Солнце светит, но не греет. Часто идёт белый, пушистый снег.

Воспитатель: А куда падает снег? (На дома, на землю, на деревья), Наклейте картинку с домиком на следующую клеточку.

Ребята, а зимой тепло или холодно? Правильно, бывают очень сильные морозы. Наклейте замороженное окошко. А что бывает с реками при таких морозах? (Вода в реках замерзает и превращается в лёд). Ребята, а что можно рассказать медведю про день и ночь? (Ночь стала длинной, а день коротким). Наклейте картинку. Что происходит зимой с деревьями? (Деревья стоят без листьев). Все деревья стоят без листьев? (Ёлки, сосны и туи стоят зелёные) (Дети наклеивают картинки с условными обозначениями). Как зимуют звери? (Зайчик стал белым, белочка серой, ёжик, как и медведь спит всю зиму). Наклейте картинку.

Давайте немножко отдохнём, сделаем упражнение для наших глаз. (Дети берут снежинки, следят за ними глазами в соответствии с текстом).

Гимнастика для глаз.

Мы снежинку увидели,

Со снежинкой мы играли.

Снежинки вправо полетели,

Дети вправо посмотрели!

Вот снежинки полетели,
Дети влево посмотрели!
Ветер снег вверх поднимал
И на землю опускал...
Дети смотрят вверх и вниз.
Все на землю улеглись.

Глазки закрываем, глазки отдыхают.

Наши глазки отдохнули. Что же у нас получилось? Все вместе прочитайте наше письмо.

(Коллективное проговаривание). Молодцы! Как одеваются люди зимой? (Люди одевают шубы, шапки, тёплые сапоги).

Наклейте картинку. Как дети веселятся зимой? Что ещё делают зимой? (Наряжают ёлку и встречают Новый год). Молодцы ребята. А хотите поиграть в снежки? Выходите.

Игра в снежки.

Сминают листы формата А – 4 в комочки и играют в снежки.

Весело вы играете, сложите снежки в корзину, потом мы ещё с ними поиграем. Садитесь за столы.

Наше письмо для мишки готово, прочитайте его. (Индивидуальный рассказ о зиме по мнемотаблице. 2 ребёнка)

«Солнце светит, но не греет. Идёт пушистый белый снег. Снег лежит на домах, на деревьях, на земле. Бывают сильные морозы. Вода в реках замерзает и превращается в лёд. Ночь стала длинной, а день коротким. Деревья стоят без листьев, только ели, сосны и туи стоят зелёные. Зайчик стал белым, белочка серой, ёжик, как и медведь спит всю зиму. Люди надели шубы, шапки, тёплые сапоги. Дети катаются на коньках, санках, лыжах. Играют в снежки, лепят снеговиков. В домах наряжают ёлки и встречают Новый год. Всё это бывает зимой.»

Молодцы, ребята. Это письмо мы запечатаем к конверт и отправим его медведю в лес. Он очень обрадуется, когда проснётся и с интересом прочитает про зиму. Вам понравилось занятие? Что понравилось больше всего?

Драма А. Н. Островского «Бесприданница». Система образов-персонажей. Конфликт и трагический финал драмы.

10 класс ОГН Краткосрочный план уроков русской литературы № 72, 73

Золотухина Елена Владимировна

учитель русского языка и литературы, педагог-мастер

КГУ «Общеобразовательная школа №9» г. Алматы

Раздел долгосрочного плана:		КГУ «Общеобразовательная школа № 9»	
Раздел 3. Человек и право			
Дата:		ФИО учителя: Золотухина Е.В.	
Класс: 10 «Б»		Количество присутствующих:	отсутствующих:
Тема урока	Драма А. Н. Островского «Бесприданница». Система образов-персонажей. Конфликт и трагический финал драмы.		
Цели обучения, которые достигаются на данном уроке (ссылка на учебную программу)	10.1.5 - пересказывать текст произведения или эпизод, творчески переосмысливая содержание, используя образные средства; 10.2.5 - характеризовать героев произведения, определяя их роль и значение в системе персонажей; 10.2.6 - анализировать художественный мир произведения, представляя идею в различных формах (инсценировка, буктрейлер); 10.2.8 - анализировать средства и приемы создания образов,		

	изобразительные средства и фигуры поэтического синтаксиса, объяснять, с какой целью их использует автор; 10.3.2 - сравнивать художественное произведение с произведениями других видов искусства, характеризуя сходства и различия в способах и приемах, создающих целостное восприятие образов, оценивая степень эмоционального воздействия.	
Цели урока	10.1.5 - пересказывать текст пьесы или эпизод, творчески переосмысливая содержание, используя образные средства; 10.2.5 - характеризовать героев пьесы, определяя их роль и значение в системе персонажей; 10.2.6 - анализировать художественный мир пьесы, представляя идею в различных формах; 10.2.8 - анализировать средства и приемы создания образов, изобразительные средства и фигуры поэтического синтаксиса, объяснять, с какой целью их использует автор; 10.3.2 - сравнивать художественное произведение с произведениями других видов искусства, характеризуя сходства и различия в способах и приемах, создающих целостное восприятие образов, оценивая степень эмоционального воздействия.	
Критерии оценивания (сколько целей урока, столько критериев оценивания)	Учащиеся: пересказывают текст пьесы или эпизод, творчески переосмысливая содержание, используя образные средства; характеризуют героев пьесы, определяя их роль и значение в системе персонажей; анализируют художественный мир пьесы, представляя идею в различных формах; анализируют средства и приемы создания образов, изобразительные средства и фигуры поэтического синтаксиса, объясняя, с какой целью их использует автор; сравнивают художественное произведение с произведениями других видов искусства, характеризуя сходства и различия в способах и приемах, создающих целостное восприятие образов, оценивая степень эмоционального воздействия.	
Привитие ценностей	Реализация идеи «Мәңгілік Ел»: Ценность 3: Светское общество и высокая духовность. Наша страна воспринимается мировым сообществом как положительный пример духовного мира и согласия. Светский облик государственной и общественной жизни является самым важным условием поднятия экономики, успешного развития национальной системы образования, здравоохранения и культуры. Воспитывать интерес и уважение к жизни и творчеству А. Н. Островского.	
Межпредметные связи	Самопознание, история, искусство	
Навыки использования ИКТ	Презентация, интернет-ресурсы	
Предварительные знания	Данный урок основывается на знаниях и навыках, полученных на предыдущих уроках.	
Ход урока:		
Этапы	Запланированная деятельность на уроке	Ресурсы и

урока	Деятельность учителя	Деятельность учащихся	оценивание
Начало урока (Стадия вызова)	I. Организационный этап. Приветствие учеников, проверка готовности к уроку, пожелание успеха. II. Создание коллаборативной среды. Деление на 5 групп по домашнему заданию. III. Целеполагание. Выход на тему урока. Обычно название пьес Островского – поговорки, пословицы, то есть фразы со смыслом («Правда хорошо, а счастье лучше», «Сердце не камень», «Без вины виноватые» и т.п.). В «Бесприданнице», на первый взгляд, нет подтекста. Ну, кто такая бесприданница? Во времена Островского слово «бесприданница» имело еще одно значение: девушка с высокими моральными качествами, которой не требуется приданое. Кто же она, Лариса Огудалова? Что для нее главное: приданое? деньги? А может быть, что-то еще? Ана- лизируя список действующих лиц, отмечаем, что Лариса – единственная, чья фамилия не указана. Почему? Чем она отличается от других? Над этими и другими вопросами мы будем работать сегодня на уроке. Беседа. • Где происходит действие, когда? • Что мы узнали из списка действующих лиц и текста об общественном положении героев? • Объясните название пьесы.	Деление на 5 групп по домашнему заданию. 1 группа - <i>Х.И. Огудалова</i>; 2 группа - <i>Паратов</i>; 3 группа - <i>Кнуров и Вожеватов</i>; 4 группа – <i>Карандышев</i>; 5 группа – <i>Лариса</i>. Ответы членов групп. <i>(Действие происходит в 70-е годы XIX века в большом городе Брахимове, на Волге. Действие разворачивается на фоне волжских просторов. Пейзаж подчеркивает красоту и поэтичность характера Ларисы, и с другой стороны, оттеняет нравы жителей Брахимова. За внешним спокойствием мещанской жизни горожан таятся</i>	ФО: похвала ФО: жетоны- бонусы

	IV. Актуализация знаний. Проверка домашнего задания. Определите значение имен героев пьесы «Бесприданница». Как всегда у Островского, символический смысл имеют в «Бесприданнице» имена и фамилии героев. Так психологически многозвучные человеческие характеры вырисовываются уже с первой страницы пьесы.	<i>сильные страсти.)</i> Учащиеся выполняли задания в группах. В имени, отчестве и фамилии матери Ларисы, Хариты Игнатьевны Огудаловой, значимым оказывается все. Харитами (от греч. <i>харис</i> – изящество, прелесть, красота) называли цыганок из хора, а Игнатами называли в Москве каждого цыгана. Отсюда сравнение дома Ларисы с цыганским табором. Фамилия происходит от слова <i>огудать</i> – обмануть, обольстить, надуть. Паратов этимологически связан с прилагательным <i>поратый</i> – бойкий, сильный, дюжий, усердный. Фамилия Кнуров происходит от диалектного слова <i>кнур</i> – боров, хряк, кабан. Вожеватов происходит от словосочетания <i>вожеватый народ</i>, имеющего значение <i>развязный, беспардонный</i>. Юлий Капитонович Карандышев по контрасту имени и отчества с фамилией уже содержит в зерне образ этого человека. Юлий – имя знаменитого римского императора Цезаря, Капитон – от латин. <i>капитос</i> – голова, Карандышев – от слова <i>карандыш</i> – недоросток, коротышка, человек с непомерными и ничем не обоснованными претензиями. Лариса – в переводе с греческого – чайка.	
Середина урока (Стадия осмысления)	V. Формирование умений и навыков. Применение. 1. Беседа по тексту пьесы. - Что вы узнаете из первых двух явлений пьесы? - Какова их роль в развитии сюжета пьесы?	Учащиеся отвечают на вопросы. Каждая группа зарабатывает бонусы. <i>(На первый взгляд, первые два явления пьесы – это экспозиция, содержащая в себе чисто информационный материал. Но очень важно заметить несколько деталей, которые являются основой для дальнейшего развития драматического действия пьесы.</i> <i>В диалоге Кнуrows и Вожеватова упоминаются такие события, как скорое замужество Ларисы, приглашение на обед к Карандышеву – эти новости являются основными для</i>	ФО: жетоны-бонусы

	• Какова роль сцены объяснения Ларисы с Карандышевым? • Что мы знаем о Паратове? • Перескажите разговор Вожеватова и Кнурова. • Как ведет себя Паратов, узнав о скорой свадьбе Ларисы? • Как вы считаете, какова роль данной сцены? • Как развиваются события второго действия? Какие из них вы считаете наиболее важными? • Чем обернулся обед у Карандышева для его участников? • Какова же кульминация пьесы? • Какое решение принимает Лариса и почему? • Как показано автором убийство Ларисы?	<i>героев.)</i> <i>(Из нее мы узнаем, что Лариса до сих пор не забыла Паратова.)</i> <i>(Задето его самолюбие, но он не подает виду, насмешливо вспоминает, как ухаживал за ней и чуть не женился. Но самолюбие его задето настолько, что он даже забывает поинтересоваться, кто же станет мужем Ларисы, у него только одна мысль – его предпочли другому!)</i> <i>(Эта сцена является завязкой конфликта. Паратов решает отомстить за «измену» и показать свое превосходство.)</i> <i>(События второго действия – это развитие конфликта, приближение кульминации. Наиболее важными являются сцена встречи Ларисы и Паратова, ссора с Карандышевым.)</i> <i>(Паратов, Кнуров и Вожеватов показали Ларисе, какую глупость она совершила, согласившись выйти замуж за Карандышева, они унизили его в глазах невесты и сделали из него посмешище.)</i> <i>(Лариса безрассудно следует за Паратовым, она верит в его искреннее желание освободить ее от такого убогого будущего. Но и Карандышев не собирается бездействовать: он решает отомстить!)</i> <i>(Лариса не смогла покончить с собой, но и вернуться к Карандышеву она не может, поэтому, отчаявшись, она решает принять предложение Кнурова ехать с ним за границу, т.е. стать «вещью».)</i> <i>(Убийство Ларисы показано как благодеяние, как спасение ее от позора, как избавление от унижительной жизни в качестве содержанки.)</i>	
--	--	--	--

	2. Работа в группах. Характеристика образов-персонажей пьесы. 1 группа <u>Образ Х.И. Огудаловой</u> • Что узнаем о нравственном облике и жизненных принципах Х.И. Огудаловой? • Как относится она к Вожеватову, Кнурову, Паратову и Карандышеву? • Как меняется ее речь при разговоре с разными людьми? Прочтите и прокомментируйте небольшие отрывки из разговоров Огудаловой с Кнуровым и Паратовым. • Как Харита Игнатьевна относится к Ларисе и какую роль играет в ее судьбе? • Какую цель преследует Огудалова, разговаривая с Ларисой в 3 явл. Д. II о жизни в деревне, о Карандышеве?	Во время выступления отвечающей группы все остальные группы составляют синквейн и кластер по каждому образу. (Нравственный облик Огудаловой определен ее общественным положением. Харита Игнатьевна – приживалка при знатных господах. Возможно, в молодости вела роскошную жизнь за счет своих поклонников, сейчас же торгует красотой и талантом своей дочери. Чтобы вести прежний образ жизни и обеспечить свою старость, Огудалова готова унижаться. Она возражает Ларисе: «Мы люди бедные, нам унижаться-то всю жизнь».) (К каждому из поклонников Ларисы у нее свой подход. К Кнурову она относится предусмотрительно: «...Мокий Парменыч, очень благодарна, что удостоили...». Во всем с ним соглашается, угодливо повторяет его слова. С Паратовым Огудалова ведет непринужденную дружескую беседу: «Ах, Сергей Сергеич! Ах, родной мой!» «Каким ветром занесло?» «Ах ты, проказник!» Характерна ремарка к последней реплике: «Берет Паратова за ухо». С Карандышевым она говорит пренебрежительно, с иронией. Ведь он бедный, поживиться от него нечем.) (Отношение к дочери отчетливо раскрывается в разговоре с Кнуровым. Кнуров намекает, что готов взять Ларису на содержание: «Теплое участие сильного, богатого человека...». Огудалова как бы не понимает намек и в то же время ободряет Кнурова: «Хорошо, как найдется это участие». Торг состоялся. Как задаток Лариса получает гардероб, а Огудалова 300 рублей. Это деньги, за которые она продает свою дочь. После разговора с Кнуровым Огудалова исподволь	ФО: жетоны- бонусы
--	---	---	--

	2 группа <u>Образ Паратова</u> • Кто такой Паратов? • Как характеризуют его другие действующие лица (Кнуров, Вожеватов, Карандышев)? • За что полюбила Паратова Лариса? • В чем отличие Паратова от тех людей, которые ее окружают и в чем сходство? • Каковы нравственные принципы Паратова? • Как они раскрываются во взаимоотношениях с Ларисой? • Прокомментируйте диалоги Паратова и Ларисы в явл. 8, д. II, в явл. 12, д. III и в явл. 7, д. IV. • Какова взаимосвязь между продажей «Ласточки» и судьбой Ларисы? Какова жизненная философия Паратова?	готовит Ларису к разрыву с женихом, к жизни на содержании у Кнуrows. Говорит о ничтожестве Карандышева, о непривлекательных сторонах жизни в деревне.) (Сущность личности Паратова определена в списке действующих лиц как «блестящий барин». Но это не блеск ума, характера или культуры, это внешний, показной блеск. Характеристика Паратова дается с разных точек зрения. «С шиком живет Паратов», – с осуждением говорит о нем Кнуров. «Уж чего другого, а шик у довольно», – соглашается с ним Вожеватов. Перед приездом Паратова в городе поднялся переполох. Его встречают салютом-выстрелом из пушки. Цыгане, слуги, кучера – все рады его приезду: барин щедро платит. При его появлении Иван «выбегает из кофейной с венчиком и бросается обметать Паратова», и тому приятны знаки подобострастия.) (О человеке судят по его поступкам. В эпизодах путешествия по Волге и с пари он раскрывается как азартный игрок. Ставка – своя жизнь и жизнь любимой девушки. И все это ради острых ощущений. В его поступках есть удаля, лихость, но нельзя не согласиться со словами Карандышева: «Сердца нет, оттого он так и смел». Да и сам Паратов о себе говорит: «Что такое «жаль», этого я не знаю. У меня, Мокий Парменыч, ничего заветного нет; найду выгоду, так все продам, что угодно».) (Как легко он расстался с «Ласточкой», так же легко оставил и Ларису. «Ласточка» – чайка (перевод имени Ларисы). Жизненная философия Паратова раскрывается в его словах: «Да, господа, жизнь коротка, говорят философы, так надо уметь ею пользоваться». Главное для него – деньги. Ради них он жертвует любовью, готов продать свою	
--	---	--	--

	3 группа <u>Образы купцов Кнуrows и Вожеватова</u> - Какой отпечаток накладывает общественное положение на характеры, психологию, поведение купцов? - Каковы взаимоотношения между купцами? - Как характеризует Кнуrows отношение к Ларисе? - В чем истинная подоплека его отношения?	свободу. В разговорах с Ларисой видим его позерство, бессердечие, душевную черствость.) (Кнуrows и Вожеватов принадлежат к новому типу купцов. Они получили порядочное образование. Кнуrows читает французскую газету, собирается ехать на выставку в Париж. Из разговора Гаврилы и Ивана мы узнаем, что Кнуrows замкнут, неразговорчив. В городе по положению ему нет равных. Даже с Вожеватовым он держится покровительственно и снисходительно. Для купцов-самодуров характерно полное пренебрежение к общественному мнению. Теперь купцы вынуждены считаться с тем, что о них скажут. У них складывается особая тактика, основанная на обмане общественного мнения. Такова затея пить шампанское из чайников, – «чтобы люди чего дурного не сказали».) (По диалогу Кнуrows и Вожеватова судим о взаимоотношениях купцов. Они едины по отношению к зависимым от них людям, но за внешним благодушием чувствуется настороженность и недоверие друг к другу. Когда Кнуrows расспрашивает Вожеватова о его делах, Вожеватов дает уклончивые ответы.) (В отношениях с Ларисой цинизм Кнуrowsа прикрывается маской почтительности и показного доброжелательства: «Я все думал о Ларисе Дмитриевне, – обращается он к Вожеватову. – Мне кажется, она теперь находится в таком положении, что нам, близким людям, не только не позволительно, но мы даже обязаны принять участие в ее судьбе». В действительности же они решают воспользоваться безвыходным положением Ларисы. Кнуrows не сомневается, что Лариса примет его предложение пойти к нему на содержание, так как знает	
--	--	--	--

	- Каково отношение Вожеватова к Ларисе? - Когда особенно ярко проявляется бездушное отношение Вожеватова к Ларисе? Как это его характеризует как купца? - В чем основа жизни купцов того времени? 4 группа <u>Образ Карандышева</u> - Кто такой Карандышев? - Как держится он с	меру своей власти над людьми. Он говорит ей: «Для меня невозможного мало. Стыда не бойтесь, осуждений не будет...».) (Вожеватов, как и Кнуров, расчетливый эгоист. О судьбе Ларисы он рассказывает со смехом. Бывать в доме Огудаловых, шутить с Ларисой, слушать ее пение для Вожеватова большое удовольствие. Но он никогда не потеряет голову, свои чувства подчиняет трезвому расчету: «Нет, как-то я, Мокий Парменыч, в себе этого совсем не замечаю... что любовью-то называется», – говорит он Кнурову. И тот одобряет его: «Похвально, хорошим купцом будете».) (Холодная расчетливость и бездушие Вожеватова особенно ярко обнаруживается в IV действии. «Вся, я погибаю! – в отчаянии обращается к нему Лариса. – ... мы с тобой с детства знакомы... что мне делать – научи!») Но он отказался ей помочь. Потому что, во-первых, в этом обществе каждый сам за себя, и после того, как Вожеватов понял, что Лариса не может быть его любовницей, его игрушкой, он потерял к ней интерес; во-вторых, дело в своеобразно понимаемой купеческой чести. Вожеватов дал Кнурову слово и не может его нарушить, хотя бы на его глазах погибал человек. Честное слово – это марка купца.) (Карандышев вырос в мещанской среде, испытывая с детства унижения со стороны сильных мира сего. Он осуждает их нравы, поведение, но в то же время завидует им и претендует на положение хозяина жизни, он очень честолюбив. Мелкий чиновник, Карандышев старается всем доказать, что не хуже других. Он постоянно поучает, читает наставления.) (О его отношении к другим героям	
--	---	---	--

	Вожеватовым, Кнуровым, Паратовым и другими? • Как складываются взаимоотношений Карандышева и Ларисы? (Д. I, явл.4; д. II, явл. 6; д. III, явл. 11,13,14; д. IV, явл. 10-11). • В чем сложность образа Карандышева? • Какие чувства он у вас вызывает?	можем судить по речи. С Вожеватовым он запанибрата: «Василий Данилыч, вот что: приезжайте-ка вы ко мне обедать сегодня!». Звучит непринужденность, фамильярность, Почтительно он разговаривает с Кнуровым: «Мокий Парменыч, не угодно ли вам будет сегодня отобедать у меня?». Со слугами Карандышев высокомерен. И в этом изменении оттенков речи героя раскрывается его холопская, чиновничья натура. Над ним все издеваются: и купцы, и слуги. Кнуров же игнорирует Карандышева, закрываясь от него газетой.) (Бросая вызов непостоянству Паратова, Лариса готова выйти замуж за Карандышева. Давайте проследим, как изменяется отношение Ларисы к Карандышеву (отрывок со слов «Сами по себе вы что-нибудь значите, но от сравнения с Сергеем Сергеевичем вы теряете все...» до «Я слишком дорога для вас».) Конечно, Лариса не любила Карандышева. Она решается на брак с ним, пытаясь отыскать в нем что-нибудь хорошее. Обручение с ним – это попытка вырваться из дома, желание забыть Паратова, поиски спокойного уголка, где она может стать свободной. Но Карандышев не сумел ее понять. Брак с Ларисой для него – возможность войти в общество избранных, тех, кого он ненавидит, но кому слепо подражает.) (Карандышев вызывает не только смех, но и осуждение. Мы понимаем, что за его самоуверенностью скрывается внутренняя робость. Его попытки встать в ряд с купцами нелепы, мы с горечью следим за наглым издевательством над ним хозяев жизни. Бегство Ларисы с купцами – для него страшная катастрофа. Он чувствует и растерянность, и горечь, и чувство оскорбленного человеческого	
--	--	--	--

	5 группа <u>Образ Ларисы</u> • Что мы о ней знаем? Какой мы видим главную героиню? • Каким видит Лариса Паратова? Является ли он для нее идеалом? А поскольку идеал – совершенное воплощение какой-либо мечты, попытаемся понять, о чем мечтает Лариса? • Куда рвется Лариса? Почему ее не привлекают подарки? • О чем она мечтает? (Анализ действия II, 3 явление) • Проанализируйте разговор с матерью (второе действие, 6-е явление), чего боится Лариса? • Прочитайте монолог Ларисы о смерти. • Какой вывод можно сделать? • В чем трагедия героини? • Кем является Лариса для окружающих ее людей? • Как она сама к ним относится?	достоинства, и бессильную злобу. Он решается мстить своим обидчикам.) (Лариса – богато одаренная натура, она талантлива, артистична: играет на фортепиано, поет, аккомпанирует себе на гитаре; у нее поэтическая душа. Она чутка, впечатлительна, любит гулять на природе; ее душа, как птица, парит, она мечтает о возвышенном, светлом. Лариса доверчива, искренна, прямодушна в отношениях с людьми.) (В сердце героини живет любовь. О ней мечтает Лариса, любовь для нее все, но любовь эта не нужна никому. Лариса это понимает, вернее, начинает понимать, вот почему ей так страшно, беспокойно, необыкновенно тяжело.) (Ларисе остается смерть. Допета ее печальная песня, прерван ее грустный романс, словно птица с подбитым крылом, металась она по этой жизни, полной жестокости. Трагедия героини – трагедия одинокой души.) (Для них она вещь, выставленная на торги матерью, которая совершенно не понимает Ларису, заставляет ее лгать, притворяться, хитрить, и Ларисе хочется бежать из родного дома. Вокруг Ларисы дельцы. Одного из них она считает идеалом мужчины. Для Ларисы существует только мир бескорыстной любви. Она ждала его, и вот он пришел. Лариса идеализирует Паратова, видя широту его души, смелые поступки, но не может понять самого главного в нем. Будучи обманута им однажды, она вновь верит в его искренность, вновь ошибается и теряет уже всякую надежду. Рвется ее очередная связь с жизнью, с окружающими людьми. И	
--	---	--	--

	• В чем причина гибели Ларисы? 5. Выводы по уроку, презентация синквейнов и кластеров каждой группы, подведение итогов. Определение группы-лидера по общему количеству жетонов у групп.	<i>вот она готова выйти замуж за Карандышева, которого не любила и никогда не смогла бы полюбить. Но обмануть себя, укрыться за Карандышевым Ларисе не удастся.)</i> (Монолог Ларисы. Д. IV, явл. 9). <i>(Лариса приходит к мысли о самоубийстве, но лишить себя жизни она не может. Когда Кнуров предлагает Ларисе богатое содержание: «Дорогой бриллиант и дорогой оправы требует», Лариса отвечает: «Я вещь, а не человек». Она знает, что ее хотят сделать содержанкой, и она пытается бросить вызов этим людям: «Уж если быть вещью, так одно утешение – быть дорогой». Но будущей своей жизни в качестве вещи она не представляет. Поэтому выстрел Карандышева для нее – естественный выход. Ее душа по-прежнему чиста, уходя из жизни, она всех, кто ее продал, прощает. Она умирает со словами любви, таким образом осуществляется ее мечта бежать из этой жизни, которую она не принимала).</i> Учащиеся презентуют синквейны и кластеры от групп, делают выводы и подводят итоги.	ФО: Две звезды, одно пожелание ФО: похвала
Конец урока (Стадия рефлексии)	VI. Информация о домашнем задании. 1. (Всем) Посмотрите фильма Э. Рязанова «Жестокий романс» и напишите рецензию, в которой осветите вопросы: Игра каких актеров вам заполнилась больше всего? Удалось ли режиссеру фильма передать основные мотивы пьесы Островского? Удается ли режиссеру передать атмосферу той эпохи? Соответствует ли образы, создаваемые актерами, тем, которые представляли вы,	Дифференцированное домашнее задание. Прослушивают и записывают информацию о домашнем задании.	

	читая книгу. (Некоторые) Подготовьте рассказ о сценической судьбе пьесы «Бесприданница».		ФО: словесная оценка.
	VII. Рефлексия «Лесенка успеха».	Озвучивают рефлексия «Лесенка успеха».	
Дифференциация. Каким образом вы планируете оказать больше поддержки? Какие задачи вы планируете поставить перед более способными учащимися?	Оценивание. Как вы планируете проверить уровень усвоения материала учащимися?	Здоровье и соблюдение техники безопасности	
Учитель оказывает поддержку слабым учащимся во время работы в группах. Более способные учащиеся помогают слабым учащимся, пишут творческие работы. Дифференцированное домашнее задание.	ФО Похвала. Жетоны- бонусы Две звезды, одно пожелание Обратная связь от учителя. Жест ОК от учителя Словесная оценка.	Кабинет оформлен в соответствии с требованиями ТБ, учитываются возрастные особенности учащихся, реализуется чередование различных способов деятельности, проводится физминутка.	
Рефлексия по уроку <i>Были ли цели урока/цели обучения реалистичными? Все ли учащиеся достигли ЦО? Если нет, то почему? Правильно ли проведена дифференциация на уроке? Выдержаны ли были временные этапы урока? Какие отступления были от плана урока и почему?</i>		<i>Используйте данный раздел для размышлений об уроке. Ответьте на самые важные вопросы о Вашем уроке из левой колонки.</i>	
Общая оценка Какие два аспекта урока прошли хорошо (подумайте как о преподавании, так и об обучении)? 1: 2: Что могло бы способствовать улучшению урока (подумайте как о преподавании, так и об обучении)? 1: 2: Что я выявил(а) за время урока о классе или достижениях/трудностях отдельных учеников, на что необходимо обратить внимание на последующих уроках?			

Сиқырлы елге саяхат

Мадреимова Сабина Шегебаевна

Қазақ тілі пәні мұғалімі

*Алматы облысы білім басқармасының «Текелі қаласы бойынша білім бөлімі» ММ
«№3 балабақшасы» МКҚК*

Білім берусалалары: «Таным», «Тіл және қатынас», «Әлеуметтік орта».

Бөлімі: Экология, тіл дамыту, қоршаған ортамен таныстыру.

Жас ерекшелігі: 5-6 жас

Мақсаты: Балаларға микробтар туралы түсініктерін кеңейту.

Білімділік: Дәрумендердің адам ағзасы үшін маңыздылығы туралы білімдерін бекіту.

Жеке бас гигиена қағидаларын бекіту. Қоршаған ортада өзін дұрыс ұстау ережелерін бекіту.

Дамытушылық: Қоршаған ортаға деген танымдық қызығушылықтарын дамыту. Салауатты өмір салтына қызығушылықтарын тәрбиелеу, шығармашылық қабілеттерін, жақсылық жасай білу іскерліктерін, ойлау қабілетін дамыту, өз ойын еркін жеткізе білуге дағдыландыру.

Тәрбиелік: Табиғатты қорғауға, елін, жерін сүюге, мейірімділікке ізгілікке, адамгершілікке тәрбиелеу.

Билингвальді компонент: дәрумен – витамин, су- вода, мұз-лед, яблоко-алма, қызанақ-помидор, орман-лес, сабын-мыло.

Көрнекті құралдар: интерактивті тақта, магнитофон, аудиотаспа.

Педагог: балалар, бізге бүгін қонақтар келіпті! Келіндер, бәріміз амандасып алайық.

Балалар амандасады.

Педагог: Сендер жай ғана амандасып қойған жоқсындар сендер бір-бірлеріңе амандық-саулық тіледіңдер.

Педагог: Балалар қарандаршы, бүгін бізде қаншама қонақтар отыр.Бәріміз бір-бірімізбен амандасайық.

Жылулық шеңбері: «Табиғат сырлары»

Қайың, терек басынан,
Сарғыш тартқан жапырақ
Жерге түсіп шашылған,
Жел үрлесе қалтырап.
Алақанды ашайық,
Күннің нұрын шашайық,
Жиналған жылы шуақты,
Достарға біз шашайық.
Аспан түрді түндігін,
Жерге сәуле шашылды.
Неткен ашық күн бүгін,
Қайырлы таң, қайырлы!

Телефонның шылдыры естіледі, тәрбиеші тұтқаны көтере бергенде ол қолынан түсіп қалады, ішінен Фиксик шығады. Ол жөтеліп, түшкіреді. Тәрбиеші: Ой, балалар қараңдаршы мынау кім?

Балалар: Бұл Фиксик қой

Педагог: Фиксик саған не болған? Сен ауырып қалғансың ба?

Фиксик: Менің мазам болмай тұр. Мен ауырып қалдым.

Педагог: Фиксик сен шынымен де қатты ауырып қалыпсың ғой. Балалар кәне Фиксикті құтқарайық. Біз оған қалай көмектесе аламыз?

Балалар: Дәрі-дәрмектер беріп, жылы сүт беріп қымтап жатқызып қоямыз.

Фиксик: Мен не үшін ауырып қалдым?

Педагог: Адам ағзасында пайдалы және зиянды микробтар болады. Ал Фиксик ауырып қалғандықтан оның ағзасында зиянды микробтар көбейіп кеткен. Біз саған сиқырлы елден денсаулық гүлін әкеліп береміз. Ал сендер микробтарды қандай деп ойлайсыңдар?

Балалар: қорқынышты, мұрттары бар, т.б.

Педагог: Ендеше сол микробтарды салып көрейік. (Эбру) Балалар суреттерін салып орындарына келеді.

Педагог: Жарайсыңдар, балалар! Фиксикті емдеп жазатын денсаулық гүлі сиқырлы елде өседі. Ал, біз сол сиқырлы елге ұшақпен ұшып барамыз.

(ұшаққа отырып сиқырлы елге ұшып келеді. Алдарынан микробтар патшасы шығады).

Микробтар патшасы: Сәлеметсіңдер ме балалар? Мен кімін? Сендер мұнда не істеп жүрсіңдер?

Балалар: денсаулық гүлін іздеп жүрміз

Микробтар патшасы: гүлді таба алмайсыңдар. Фиксикті құтқара алмайсыңдар, біз микробтар адам ағзасына кірсек болды бұзық болып, тез арада көбейіп аламыз. Мен денсаулық гүлінің күлтелерін жұлып-жұлып шашып тастадым, міне сендердің гүлдерің! (гүлдің сабағын беріп,кетіп қалады)

Педагог: Біз Фиксикке көмектесеміз, емдеп жазамыз, солай ғой балалар?!

Балалар: Иә, емдеп жазамыз!

Педагог: Балалар сонда микробтар адам ағзасына қалай түседі?

Балалар: қолымызды жумасақ, жеміс-жидектерді жумай жесек.

Педагог: Кірді жақсы көретін микробтардан қалай қорғануға болады?

Балалардың жауаптары сабын мен су

Педагог: Әрине, бізге сабын мен су көмектеседі.

Массаж сабынмен.

Тәрбиеші: Жай ғана сабын мен судан микробтардың күші жойылады. (гүлдің 1-күлтесін табады)

Микробтар патшасы: а, сендер гүлдің күлтесін тауыпсыңдар ғой. Бірақ қалған күлтелерін таба алмайсыңдар. Бізді жеңу қолдарыңнан келмейді.

Тәрбиеші: ал балалар сапарымызды одан ары жалғастырайық. Алдымыздағы көпірден өтіп гүлдің қалған күлтелерін өзеннің арғы жағасынан іздейік.

Педагог: Балалар сендер білесіңдер ме спортпен шұғылданатын адамнан микробтар қорқып қашады. Сендер спорттың қай түрімен айналысқанды жақсы көресіңдер?

Балалардың жауаптары: жүгіру, гимнастика, бокс, футбол, велосипед тебу, билегенді жақсы көреміз.

Педагог: ендеше, біз сендермен би билеп алайық. (би) (Гүлдің 2- күлтесін табады)

Микробтар патшасы: мен әлсіреп барам. Бәрібір де қолдарыңнан келмейді, бізді жеңе алмайсыңдар!

Балалар: Біз Фиксикке көмектесеміз, біз оны құтқарамыз!

Тәрбиеші: балалар денің сау болу үшін тағы да не істеу керек? Балалар микробтар адам ағзасына тағы қалай түседі?

Балалар: сумен түседі

Тәрбиеші: ендеше, біз сендермен сумен тәжірибе жасап көрейік. (микроскоппен тәжірибе жасау)

Педагог: демек қайнаған суда микробтар болмайды екен, ал қайнамаған суда микробтар болады екен. Сонда біз қандай су ішуіміз керек?

Балалар: қайнаған су ішуіміз керек.

Тәрбиеші: балалар егер біз мұздай суық су ішсек не болады?

Балалар: тамағымыз ауырып қалады

Тәрбиеші: ендеше біз сендермен тамағымызды шынықтыратын жаттығу орындап алайық.

«Ат»- таңдайымызды қағамыз (бірде қатты, бірде ақырын, бірде тез, бірде жай)

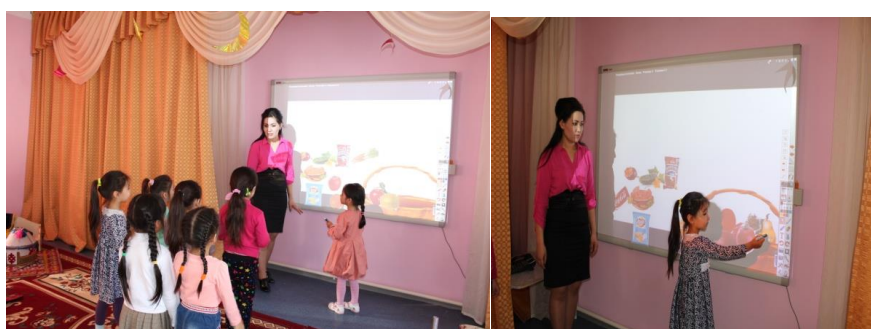
«Қарға»-қарға қонды қашаға, қатты қарқылдады. Басын бірде көтеріп, бірде жаңға қарады. (гүлдің 3-күлтесін табады)

Микробтар патшасы: мен әлсіреп барам. Бәрібір де қолдарыңнан келмейді, бізді жеңе алмайсыңдар!

Педагог: Денеміз сау болу үшін гигиена сақтау, шынығу аздық етеді сонымен қатар дәрумендер жеуіміз, пайдалы азық-түліктерді пайдалануымыз керек. Экранда пайдалы және пайдасыз азық-түліктер көрсетулі. 1 себетке тек қана пайдалы, ал 2 себетке зиянды азық-түліктерді жинаймыз. (флип-чарт) (гүлдің 4-күлтесін табады)

Микробтар патшасы: Мен әлсіредім, біз көппіз сендер бізді бәрібір жеңе алмайсыңдар!

Педагог: Балалар, енді үстелге жақындайық (үстелде орамалмен жабулы жылы сумен, мұз тұрады). Сендердің қолдарын майлықтың астында не жатқанын табуы керек.

Балалардың жауаптары:

Тәрбиеші: Кәне сендермен бірге қолымызды шынықтырайық. (балалар қолдарын жылы суға малып, содан соң қолдарын мұзбен уқалайды)

Тәрбиеші: Шынықсаң-шымыр боларсың. Біз балабақшада қалай қалай шынығамыз?

Балалардың жауаптары: сумен, таза ауада серуендейміз, дымқыл шүберекпен жүреміз.
(гүлдің 5-күлтесін табады)

Микробтар патшасы: ааааа, сендер мені жеңіп кеттіңдер! (Микроб еңбектеп, залдан шығып кетеді)

Педагог: балалар қарандаршы біз сиқырлы гүлдің 5- күлтесін таптық. Гүлді аламыз.

Тәрбиеші: жарайсыңдар балалар, біз денсаулық гүлін таптық, енді балабақшаға қайтайық. Бізді Фиксик күтіп қалған шығар. (ұшақпен артқа қайтады)

Фиксикке жақындайды гүлді сыйлаймыз.

Педагог: Балалар Фиксикке бірнеше пайдалы кеңестер берейік. Деніміз сау болу үшін не істеу керек?

Балалардың жауаптары:

Фиксик: Рахмет балалар, мен жазылдым! Ауырмаған қандай жақсы. Мен сендермен бір көңілді би билегім келіп тұр. (би)

Менің қайтуым керек. Кездескенше сау болыңдар!

Тәрбиеші: Сау бол Фиксик. Балалар тобымызға қайтатын уақыт болды, қонақтарымызға сау болыңыздар деп айтайық. Сау болыңыздар!

Табиғатты аялай біл!

Ұйымдастырылған оқу іс - әрекетінің технологиялық картасы

Нурпейсова Разия, тәрбиеші

«Батыс Қазақстан облысы әкімдігі білім басқармасының

Бөрлі ауданы білім беру бөлімінің «Арман» бөбекжайы

мемлекеттік коммуналдық қазыналық кәсіпорны

Білім беру саласы: «Әлеумет»

Бөлімі: Қоршаған ортамен танысу

Тақырыбы: Табиғатты аялай біл!

Мақсаты: Экологиялық тәрбие негізін қалыптастыра отырып, балалардың танымдылық белсенділігін арттыру, табиғатқа деген сүйіспеншілігін дамыту. Табиғатты қорғауға тәрбиелеу.

Алдын-ала жүргізілетін жұмыстар: Табиғат иелері жөнінде әңгімелесу.

Әдіс-тәсілдер: Әңгімелеу, сұрақ - жауап, көркем сөз, тыйым сөз.

Қажетті көрнекі құралдар: Слайд, қанатты сөздер, гүлдің, құстың бейнелері

Қостілдік компонент: Жер - земля, табиғат - природа, құс - птица

Іс-әрекет кезеңдері	Тәрбиешінің іс-әрекеті	Балалардың іс-әрекеті
Мотивация-лық қозғаушы кезеңі	Қуанамын мен де, Қуанасын сен де. Қуанайық достарым, Жарқыраған күнге!	Балалар шеңбер құрып тұрады, өлең сөздерін қайталайды. Бір-біріне жылы тілектерін айтады.

Ұйымдас- тырушы лық ізденіс кезеңі	Балалар, бүгінгі ашық оқу іс- әрекетіміздің тақырыбы: «Табиғатты аялай біл!» деп аталады. -Өзімізді қоршаған орта қалай аталады? -Табиғат сөзін естігенде көз алдымызға не елестейді? Жалпы халқымыздың ұғымын-да табиғат деген сөз ЖЕР, АҢ, АТАМЕКЕН, КҮН, ҚҰС сөздерімен қатар жүреді. Олай болса, бүгінгі экология оқу іс-әрекеті табиғат туралы болмақ. Ендеше алдымен та-биғат туралы мына бір жыр шумақтарын оқып берейін. О, сұлу дала! Мені сүйген еркемсің Жаны жайсан жаратылған өлкемсің	-Табиғат -Жануарлар, құстар, ағаш, күн, бұлт т.б (балалар көзін жұ- мып, теңселіп тұра- ды) Балалар көздерін ашып, Күнді, әдемі ашылған гүлді, оянған құстарды бақылайды. - Төрт Барлығы: Күн-ана Маржан: Әлемге қуатты, Сәуле мен шуақты. Алып күн беріп тұр Жарық күн-көрік нұр. Жер-Ана
	Қандай жақсы қазақ болып туғаным О, туған жер, тамашасың көркемсің. Табиғатты қорғау үшін бәріміз, Бір-бір ағаш егейік, Текке отырмай, жасымыз бен кәріміз Таза ауа үшін терімізді төгейік. Ей, табиғат шеберсің-ау, шеберсің Көрменгенді, көрсетерсің, берерсің. Айын анау, Күнің мынау, Жер мынау. Ей, адамдар жетпей жатыр енді не? Табиғатқа таласпаңдар ағайын, Асырайды ол сені, мені, елді де. - Қане балалар, көзімізді жұмып, біраз демалайық. -Таңның атуын көз алдымызға елестетейік. Шығыс жақ сарғайып, таң да атып келеді. Атып келе жатқан таң қандай тамаша, қызыл нұрға бөленген. Одан жоғары аспан кеңістігі айқындала бастаған-дай. Шуақ шаша Алтын таңда Мөлдір таза ауада Табиғатта бәрі оянды Оян сенде бар бала! Тәрбиеші: О, Табиғат-сен тіршілік тұнып тұрған Сен-Күнсің, көтерілген күліп қырдан Сен-көлсің, сен ормансың, сен бұлақсың Адамға сұлулықты шын ұқтырған. -Балалар бүкіл әлемнің неше күдіреті бар? -Ендеше біріншісі не болды екен?	

Тәрбиеші: Табиғат егіз адам-мен

Ұқсастық табам одан мен

Мәңгілік болсын егіздер,

Жер-Ана, көл, теңіздер.

-Балалар, күн бұлттанып, жаң-бырдың иісін сезгендеймін. Жаңбырдың астына қалғымыз келмейді.

-Жаңбыр басылды, табиғат тір-шілігі оянды. Гүлдерге көбе-лектеріміз қона бастады.

-Қане, балалар көбелектер қа-лай ұшады?

-Балалар, бірнеше өсімдік түр-лері, ағаш түрлерін білеміз. Өсімдіктерден дәрі жасау арқылы адамдар ем алады, емделеді. Ендеше, сол емдік шөптерді ортаға шақырамыз.

Итмұрын

Шиповник коричный

Көптеген халықтарда итмұрын тұрмыстық және қасиетті өсімдік. Оның гүлдерінен қалыңдықтарға гирлянды тіккен, әйелдер және қыздар өздерін ашық тұқымдарымен әрлеген. Славян халықтарында итмұрын әдеміліктің, жастықтың, махабаттың символы болып табылады.

• Таңқурай

Кептірілген жемістері тершығаратын, суық тигенде терлететін дәрілердің құрамына кіреді. Өте ащы дәрілердің дәмін басу үшін да кеңінен қолданылады.

Дильназ:

Аялар анамыз,

Саялар анамыз.

Құлпырған тірлікпен

Жер құтты гүл біткен.

Су-Ана

Нұрайна:

Өңірдің өзені,

Өмірдің өзені.

Сусыз жер-өмірсіз,

Нусыз, өр, өңір, тұз.

Ауа

Музыка әуенімен,

балалар қолшатыр

астына кіреді.

Көбелектің қимы-

лын жасайды.

Жолжелкен-Сабина

Мен жол жиегінде өсе-

мін. Сондықтан мені

Жолжелкен деп атаған. Елге

жапырағымды, дә-

німді, тамырымды қолда-

нады. Асқазан, іш ауыр-

ғанда жараға жапыра-ғымды

пайдаланады.

Долана-Айымжан

Мен өзен жағаларында

орманда өсемін. Жемі-

сім тамыз айында піседі.

Жүрек ауруына еммін.

Итмұрын - Мақсат

Мен далада, өзен жаға-

сында, тау ормандарын-

да өсемін. Сабақтарым-ды

тіккен басқан, жемісім қызыл.

Тамыз, қыркүй-

ек айларында пісемін.

Менде С дәрумені бар. Мені

бауыр ауруына ем-дікке

қолданады.

ҚАРАНДЫЗ

Бұл — жабайы өсімдіктің бір түрі. Шығыс Қазақстанда өседі. Бронхит және т.б. тыныс жолдары ауруларымен ауырғанда қақырық түсіру үшін тамыры мен тамыр сабағын қайнатып ішеді. Эфир майынан жасалған препараттар антисептикалық дәрі, қабынғанға және іш құрттарына қарсы дәрі ретінде қолданылады.

-Міне, балалар өсімдіктердің қандай қасиеті бар екенін біл-діңдер. Енді ортаға қанатты достарымызды шақырайық.

Осы кезде тоқылдаған дыбыс-пен, арсылдаған үнмен Жалқаубек келеді.

-Біз қанатты достарымызды күтіп отырсақ, Жалқаубек келіпті ғой.

-Қане нені бүлдіргелі жүрсің?

Жалқаубек: Мен, осы сабаққа қатысайын деп келдім.

-Ендеше ортамызға қош кел-дің.

-Балалар, қанатты достары-мызды шақырайық. «Торғай» әні шырқалады. Музыка әуе-німен залға тоқылдақ пен қарылғаш кіреді.

Қарлығаш:

Мен досыңмын қарлығаш,

Есігінді аш, ауланы аш

Досың бола аламын,

Сендей жақсы баланың.

Тоқылдақ:

Дәрігермін орманға,

Құрт, шіркей көп ол маңда,

Тоқылдатам, жатпаймын.

Ағаштарды баптаймын.

Осы кезде Жалқаубек бәрін бүлдіріп жүреді. Араның ұя-сын бұзады. Ара шағып алады.

Жалқаубектің шаққан жерін емдік қасиеті бар шөп емдейді.

-Жалқаубек! Енді араға тиме! Неге десең араны ұстап, бал жинайтын адамы болады.

-Елге үндеу тастап, табиғат тазалығын сақтау, онын ішінде ауа тазалығын сақтау - біздің парызымыз.

Тыйым сөздер

Туған жерді сүю-парыз

Мендуана - Диас

Мен күй таңдамай өсемін. Мамыр, тамыз айларында гүлдеймін.

Тіс ауырса емдеймін.

Балалар мен өте улы-мын.

Мені үлкендерсіз

ұстамандар.

-Біз құстың ұясын бұз-баймыз, рогаткамен атпаймыз.

-Топырақ шашпа,

-Күлді баспа,

Көң қоқысты шашпа

-Шандатпа,

-Өртеме,

-Түкірме

Табиғатты сүйейік, аялайық.

	Туған жерді күту-парыз Сүю үшін білу-парыз Жердің қасиетін ұғу-парыз. Хормен Экология өмірдің, Соғып тұрған жүрегі. Ей, табиғат, балаңмын. Ертеңіне алаңмын. Денсаулығы ғаламның. Денсаулығы адамның, Қорытындылау.	
Рефлексивті – коррекция-лаушы кезеңі	-Табиғаттың неше құдіреті бар? -Емдік шөптерді атаңдар? -Оқу іс-әрекеті несімен ұнады?	Күн - Ана, Жер - Ана, Су - Ана, Ауа. Жолжелкен, Долана, Итмұрын, Мендуана Балалардың жауабы.

Күтілетін нәтиже:

Жасайды: Қоршаған орта, тірі, өлі табиғат туралы түсініктері бар.

Түсінеді: Табиғат - ортақ үйіміз, табиғатты қорғау - парызымыз, емдік шөптерінің қандай ауруларға ем болатынын біліп, түсінеді.

Қолданады: Балалар табиғат туралы тақпақтар, тыйым сөздерді айтып, маңызын білді.

Волшебный клубочек

Технологическая карта организованной учебной деятельности

Овчаренко Марина Петровна

воспитатель

КГКП «Ясли – сад № 24 города Аксу»

Образовательная область: «Коммуникация»

Раздел: Художественная литература, развитие речи.

Тема: Волшебный клубочек.

Цель: Продолжать знакомить с картами Проппа на основе знакомых сказок.

Задачи:

Образовательная: Формировать умение соотносить карты-функции Проппа с героями, узловыми моментами сказок; развивать представления о композиции сказки.

Развивающая: Развивать воображение, образное мышление, связную речь, поисковую активность.

Воспитательная: Воспитывать интерес к художественным произведениям.

Словарная работа: Композиция, узловой момент, вредитель-антигерой, нарушение запрета, вредительство.

Билингвальный компонент: хороший, плохой (Жақсы, Жаман), ертегі-сказка

Здоровье сберегающая технология- технология Базарного.

Оборудование и материалы: Аудиозапись мелодии, корзинка с волшебным клубочком, иллюстрации к сказкам: схема: зачин-повествование-концовка (З-П-К), карты-схемы «Веселые человечки», карты Проппа – герой, вредитель-антигерой, запрет, нарушение запрета, вредительство, наказание антигероя; в красивом конверте фишки-смайлики для поощрения детей.

Этапы	Действия воспитателя	Действия детей
Мотивационно побудительный	Звучит мелодия. Воспитатель приглашает детей отправиться в страну сказок. - Что может нам помочь найти туда дорогу? Побуждает детей назвать волшебные предметы: колечко, клубочек, волшебное перышко и т.д. Обращает внимание на корзинку, в ней <i>волшебный клубочек</i> – помощник в путешествии. Педагог достает клубок и просит его показать дорогу – катит его к доске с иллюстрациями к сказкам. Д/И «Назови по картинке» -формировать умение называть знакомое произведение по иллюстрации, развивать память. – А какие еще сказки вы знаете? Катит клубок к местам, приглашает ребят сесть.	Проявляют интерес Называют волшебные предметы из сказок Проявляют интерес, следуют за клубком. Выполняют игровые задания- Называют знакомые сказки. Садятся на места.
Организационно-поисковый	Педагог предлагает ребятам назвать по схеме, из каких частей состоит сказка (по схеме: зачин-повествование-концовка) З-П-К Какими словами сказки начинаются? Что обычно происходит в сказках? Какие бывают герои в сказках? (хорошие, плохие) Как заканчиваются сказки? Чему учат нас сказки? Воспитатель предлагает детям поиграть в <i>конструктор сказок</i> – достает конверт с картами Проппа, объясняет, что это карты, которые помогают рассказывать и сочинять сказки. Д/и «Хороший - плохой» - назвать положительных и отрицательных героев сказок. Почему вы считаете, что он хороший? - плохой? Билингвальный компонент(жаман, жақсы) Знакомит с картой «Герой» и «Вредитель - антигерой» Педагог предлагает назвать ситуации в сказках, когда герою что-либо запрещали (нельзя пить из копытца, нельзя заглядывать в корзин), выставляет карту «Запрет»	Называют структуру сказки по схеме. Включаются в беседу: отвечают на вопросы. Слушают. Проявляют интерес Играют: называют «хороших» и «плохих» героев сказок, рассуждают, повторяют слова на казахском языке, соотносят их с картами Проппа. Называют сказочные ситуации.

	Знакомит с картой «Нарушение запрета» Предлагает привести примеры из знакомых сказок, (Иванушка напился из копытца, герой попробовал мясо из казана? козлятки открыли дверь волку и т.д). Физминутка по картам-схемам «Веселые человечки» Далее воспитатель знакомит детей с картой «Вредительство» Побуждает детей порассуждать, что может обозначать эта карта, привести примеры из знакомых сказок (например: гуси-лебеди украли братца). Воспитатель выкладывает и цветные иллюстрации к названным сказкам. Педагог напоминает детям, что в сказках добро всегда побеждает зло, поэтому для вредителя-антигероя всегда есть наказание – знакомит с картой «Наказание антигероя» Побуждает вспомнить как наказали антигероев в знакомых сказках. Воспитатель предлагает повторить детям название карт-функций – индивидуальная работа с детьми. Д/и «Сказочная путаница». Цель: закрепить умение соотносить карты-функции Проппа с героями и узловыми моментами сказок. Воспитатель выкладывает цветные иллюстрации к сказкам вперемешку с картами Проппа, на разных столах, создав путаницу. Например: к положительным героям – карту «вредитель» и т.д. Отмечает активных детей фишками.	Приводят примеры. Делают упражнения Рассматривают карту, приводят примеры из знакомых сказок. Знакомятся с новой картой, рассуждают. Называют сказки, рассказывают. Называют карты-функции Переходят от стола к столу, сравнивают, размышляют и исправляют путаницу=-09
--	---	--

Рефлексивно-корректирующий	Педагог предлагает рассказать волшебному клубочку, что было интересно узнать, во что играли, с какими картами познакомились.	Подводят итог, делятся впечатлениями.
----------------------------	--	---------------------------------------

Ожидаемый результат:

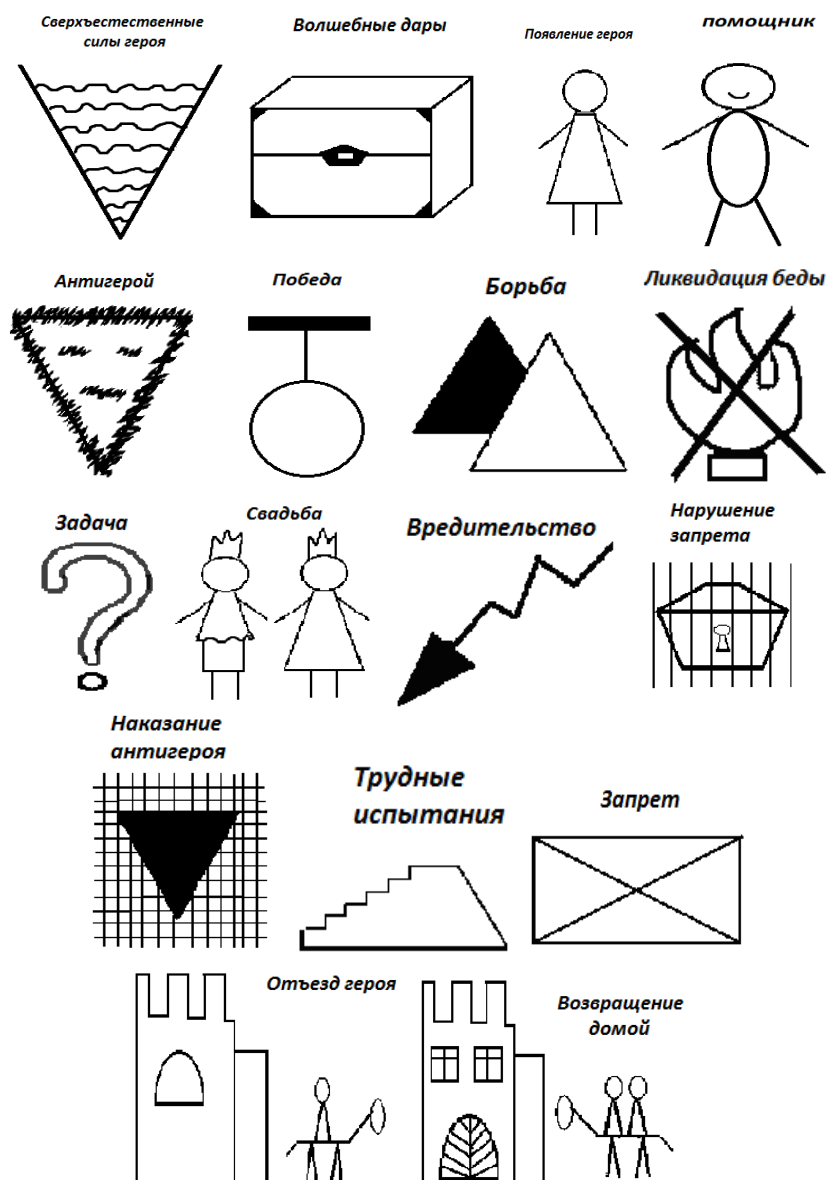
Воспроизводит: узнает и называет предложенные карты-функции, соотносит их с текстом сказки.

Понимает: графическое изображение функций.

Применяет: пересказывает отрывки сказки по картам.

Приложение

Карты Пропна

Путешествие по городу Усть-Каменогорск

Серикпаева Гульнара Аспенбаевна

Воспитатель высшей квал.категории

Мини-центр КГУ «Школа-центр дополнительного образования №19» отдела образования по городу УСТЬ-КАМЕНОГОРСКУ управления образования Восточно-Казахстанской области

Краткая характеристика работы:

К материалам конкурса представляется авторская разработка интегрированного занятия по ФЭМП для старшей группы.

Данное занятие успешно презентовалось в рамках городского семинара на тему: «Развитие речевой активности детей в поликультурном языковом пространстве в процессе интегрированного сотрудничества педагогов и специалистов».

В конспекте занятия прослеживается оптимальное использование полилингвального компонента (казахский язык, английский язык), что является актуальным направлением в обучении старших дошкольников в настоящее время.

Применяется интеграция различных образовательных областей, что в совокупности имеет положительный результат в решении поставленных задач, прослеживается соответствие сквозному тематическому планированию.

Занятие проводится в увлекательной игровой форме для детей.

Апта тақырыбы/Тема недели: Все профессии важны

Білім беру салалары/Образовательная область: «Познание», «Коммуникация», «Социум».

Бөлімдері /Раздел: ФЭМП, ООМ, Развитие речи, Английский язык.

Тақырыбы/ Тема: Путешествие по городу Усть-Каменогорск

Максаты/Задачи:

Білім беру/Образовательные: Закреплять знания о числах и цифрах, тренировать в прямом счете от 1 до 10 на трех языках, составлении числового ряда от 1 до 10, в умении соотносить число предметов с цифрой. Продолжать учить детей определять и называть геометрические фигуры, сравнивать их по форме и размеру, тренировать в умении соотносить форму предмета с геометрической фигурой, определять противоположную величину предметов.

Расширять знания детей о достопримечательностях родного города. Формировать понятие детей о профессиях взрослых, их назначении.

Дамыту/Развивающие: Развивать воображение, мыслительную деятельность детей при решении логических задач.

Тәрбиелік/Воспитательные: Воспитывать чувство дружбы, отзывчивости, взаимопомощи.

Көрсету материал/Демонстрационный и раздаточный материал: плоскостные домики с номерами от 1-10; чеки с изображением геометрических фигур; игрушки разной формы, коробка для игрушек; билеты с изображением кружочков разного количества; иллюстрация с изображением библиотекаря; круг из треугольников разных цветов; карточки для выполнения практического задания, геометрические фигуры разной формы и размера на каждого ребенка; микрофон.

Техникалық құралдар/Технические средства: видеозаставки в форме слайдов, музыкальное сопровождение.

Полилингвалды компонент/Полилингвальный компонент: магазин-дүкен-shop; строитель- құрылысшы-builder; продавец – сатушы – seller;библиотекарь - кітапханашы-

librarian; воспитатель -тәрбиеші- tutor; учитель–мұғалім-teacherce; театр, артист, зрители (theater, artist, spectators).

Алдын ала жұмыс/Предварительная работа:беседа о родном городе(показ сопровождающих иллюстраций), распределение ролей между детьми по профессиям (строители, продавец, библиотекарь, почтальон, банкир-менеджер, кассир, администратор театра, фотограф);

капитан команды «Умники», капитан команды «Умницы».

Этапы деятельности	Действия воспитателя	Действия детей
Мотивационно - побудительный	Организационный круг (на экране слайд №1) Қайырлы таң, Аспан! Қайырлы таң, Жер! Қайырлы таң, Алтын Күн! Қайырлы таң, Достар! Доброе утро, солнце и птицы! Доброе утро, улыбчивым лицам! Близким, знакомым и даже чужим: «Good morning!», «Good morning!»-мы всем говорим! Раздаются звуки сообщения по скайпу (включить звук –скайп) -Дети, слышите звуки голосового сообщения? Кто же нам его прислал? Дети поворачиваются к экрану. На экране появляется изображение Королевы математики (слайд №2). -Кто это на экране? -Королева страны Математика (дети) (включить голосовое сообщение) «Здравствуйте, ребята! Сегодня я не приглашаю вас в страну Математики, а предлагаю вам совершить путешествие по своему родному городу и выполнить несколько заданий, которые встретятся на вашем пути. За каждое правильно выполненное задание вы получите звездочку. Когда соберете 5 звезд, найдёте сюрприз. Помощником-путеводителем для вас будет моя волшебная палочка!» <u>(включить звук волшебной палочки)</u> Волшебная палочка оказывается в руках воспитателя. -Давайте присядем на стульчики. -Дети, вы готовы к путешествию? Перед тем, как отправиться в путешествие, ответьте мне на вопросы: -В каком городе мы живем? -На какой улице расположена школа, в которой находится наш мини-центр?	Встают в круг, взявшись за руки. Выполняют движения, произносят слова с воспитателем. Проявляют интерес. Слушают голосовое сообщение. Садятся на стульчики Соглашаются совершить путешествие по городу. Отвечают на вопросы.
Организационно-поисковый	-Сейчас я взмахну волшебной палочкой... (включить звук волшебной палочки) и мы с вами уже находимся на	Рассматривают фото

	улице Кабанбай Батыра (слайд №3) -Ребята, что вы видите на улице? -Кто строит дома? Строители просят нас помочь построить дома для жителей города. Для этого нужно знать номера домов от 1 до 10 и «соседей» каждого числа. Задание: «Назови соседей числа» (назвать предыдущее и последующее число). Игра: «Построй дома по порядку» -Нужно выстроить дома в один ряд так, чтобы номера домов шли по порядку (используются плоскостные домики с цифрами от 1 до 10). Воспитатель раздает «домики» с номерами. (включить музыку –минус «Монтажники») Двое других детей играют роль строителей и проверяют, правильно ли выполнено задание: называют номера домов по порядку их расположения на казахском и английском языках. -Кем ты сегодня был по профессии, Данил? (называет слово СТРОИТЕЛЬ на казахском и английском языках) -Давайте повторим, дети. -Мы с вами построили здания и в одном из них открыли Магазин игрушек (слайд№4) -Мы оказались с вами у здания магазина игрушек. МАГАЗИН-ДУКЕН-SHOP (дети повторяют) -Заходим в магазин (слайд №5) - Кто работает в магазине? Выходит ребенок в роли продавца и называет слово ПРОДАВЕЦ на трех языках. -Назовите слово ПРОДАВЕЦ на казахском и английском языках (САТУШЫ, SELLER). -Дети, я предлагаю вам закупить игрушки для малышей из детского сада «Русалочка», чтобы отправить их от нас в подарок.- Согласны? Игра «Магазин игрушек» Банкир (роль выполняет ребенок) раздает детям чеки с изображением геометрических фигур. -Нужно выбрать игрушку, форма которой соответствует геометрической фигуре, изображенной на вашем чеке. Продавец проверяет, правильно ли выбрана игрушка, согласно чеку. При этом ребенок называет фигуру на чеке и обосновывает свой выбор (например: у меня на чеке треугольник и я выбрал пирамидку, потому - что она треугольной формы).	улицы на экране монитора. Отвечают на вопросы Соглашаются помочь строителям. Выполняют задание: называют соседей числа Играют в игру: выстраивают в ряд дома по порядку-от 1 до10. Другие проверяют номера домов. Считают дома на казахском и английском языках. Повторяют слова Рассматривают фото магазина игрушек на экране монитора. Отвечают на вопрос. Называют слово на казахском и английском языках. Играют в игру: Выбирают игрушки нужной формы. Двое детей выполняют роли (продавец и банкир) Называют геометрическую фигуру на чеке, обосновывают
--	---	---

	<i>Выбранные игрушки дети кладут в коробку. Продавец благодарит детей за покупки. Воспитатель: - Эту коробку с игрушками почтальон (ребенок) уносит на почту, откуда ее отправят малышам в детский сад «Русалочка». -Отправляемся дальше Воспитатель взмахивает волшебной палочкой (включить звук волшебной палочки) -Мы оказались с вами у Областного Драматического театра (слайд №6) -В Драматический театр приехала группа артистов из Англии! Детей встречает артистка из группы (преподаватель английского языка). Детей встречает артистка из группы артистов из Англии. - Good morning, dear girls and boys. I am glad to see you. - My name is Elsa. My friends are artists. My friends and I came from England and invited you to our performance. Меня зовут Эльза. Мы с моими друзьями артистами приехали из Англии и приглашаем вас на наше выступление. - Для начала мне нужны два помощника: кассир для раздачи билетов и администратор театра (роли выполняют дети). Задание «Займи свое место» Эльза объясняет, что каждый зритель должен найти свой стульчик с цифрой, которая соответствует количеству кружочков, изображенных на билете, в ходе покупки билетов Эльза читает стихотворение: - Без него не пойдешь ты ни в театр, ни в кино. Слово «Ticket» всегда означает одно. Без него и в театр дороги нам нет. Догадаться нетрудно, что «Ticket» - «Билет». - Ребята, каждый из вас должен найти свой стульчик с цифрой, которая соответствует количеству кружочков, изображенных на ваших билетах. Администратор театра (ребенок) проверяет, правильно ли зрители заняли свои места. - Let's count! А теперь ребята, ответьте мне на вопрос: Кто выступает в театре? - Repeat after me! Theater, artist, ticket, play. - Какие молодцы!!! - Дорогие зрители, сейчас я попрошу вас помочь нашим артистам правильно выполнять</i>	<i>свой выбор игрушки. Садятся на стульчики Рассматривают фото Драматического театра на экране монитора. Здороваются с Эльзой на трёх языках. Двое выбранных детей исполняют роль кассира и администратора театра, остальные роль зрителей. Зрители занимают свои места, согласно билетам. Отвечают на вопрос. Повторяют слова на английском языке. Выполняют музыкальную разминку на английском языке. Девочка читает стихотворение на</i>
--	--	--

	движения под музыку. (включит видео-физминутку на англ.языке) Физминутка - Very good, thank you very much. - Thank you very much children! Good-bye! -Эльза, мы приготовили для тебя сюрприз. Миланья выучила стихотворение на английском языке о дружбе и хочет нам его прочитать. - Thank you very much, children! Good-bye! Дети прощаются с Эльзой на англ языке -Good-bye! Воспитатель: -Отправляемся дальше (взмахивает волшебной палочкой) -(включить звук волшебной палочки) -Мы с вами оказались у Библиотеки им. Пушкина (слайд№8) Входим в здание (слайд №9) -Кто работает в библиотеке? Выходит ребенок в роли библиотекаря. Называет слово БИБЛИОТЕКАРЬ на трех языках. -Назовите слово БИБЛИОТЕКАРЬ на казахском и английском языках (КІТАПХАНАШЫ, LIBRARIAN). -Ребята, в библиотеке не только выдают книги для чтения, но и работают разные клубы и секции для детей. Сегодня библиотекарь приглашает нас... в Клуб знатоков(включить музыку –клуб знатоков) «Умники и умницы» -дети делятся на две команды и садятся за разные столы. На каждом столе по две карточки зеленого и желтого цвета с заданиями. -Я уже не воспитатель, а ведущий Клуба Знатоков. Вначале нашего соревнования проведем разминку: Игра «Закончи предложение» (на определение величин предмета) -Если дорога шире тропинки, то тропинка.... (ребенок заканчивает предложение: ...уже, чем дорога) -Если дерево выше, чем куст, то куст... (ребенок заканчивает предложение: ..ниже, чем дерево) Ведущий назначает капитанов команд. Задание 1. «Реши задачу на смекалку» Задачи на смекалку: - Сколько ушей у двух мышей? -команда «Умницы» - Из под забора видны 6 куриных ног. Сколько куриц гуляет за забором?-	английском языке. Рассматривают фото на экране монитора. Отвечают на вопрос. Называют слово на казахском и английском языках. Садятся за столы Отвечают (заканчивают предложение) Решают задачи на смекалку поочередно две команды. Выполняют практическое задание Возвращаются в школу. Садятся на стульчики. Называют слова на казахском и английском языках.
--	---	--

	команда «Умники» Задание 2. «Практическое» с раздаточным материалом «Найди пропущенную фигуру»: нужно выбрать нужную геометрическую фигуру и приклеить на карточку в ряд в зависимости: 1) от цвета и формы - команда «Умницы» 2) от цвета и размера - команда «Умники» Правильность выполнения задания проверяют капитаны команд друг у друга. -Спасибо всем, мы закончили игру! С заданиями справились обе команды. (включить музыку –окончание игры) -Дети, садимся на стульчики. -Дети, мы уже вернулись в... мини-центр нашей школы №19 (слайд №10) - В мини-центре с детьми ведёт занятия воспитатель. Назовите слово ВОСПИТАТЕЛЬ на казахском и английском языках (ТӘРБИЕШІ, TUTOR). - Кто ведет уроки у школьников? (учитель) -Назовите слово УЧИТЕЛЬ на казахском и английском языках (МҰҒАЛІМ, TEACHERSE).	
Рефлексивно-корректирующий	-Ребята, сейчас встанем в круг и проведем нашу игру «Интервью» (включить музыку-интервью) Воспитатель играет роль редактора детской городской газеты и задает вопросы детям (используется микрофон) -Где вы сегодня побывали? -С кем вы встречались? -Что вам больше всего понравилось? И т.д. -Вы ответили правильно на все вопросы! Смотрите, к нам прилетели звездочки от Королевы математики! -Сколько звездочек мы собрали? Мы справились со всеми заданиями, которые встретились на нашем пути? В конце занятия воспитатель просит подойти к солнышку тех детей, которым всё понравилось на занятии; к белому облачку, кто испытывал некоторые трудности, а к темной тучке, кому было совсем неинтересно или тяжело выполнять задания (можно заменить лентами трех цветов)- воспитатель просит некоторых детей обосновать свой выбор. -Мы собрали все 5 звездочек от Королевы Математики! Справились со всеми заданиями, поэтому вас ждет сюрприз. Посмотрите, какая красивая коробка, в ней	Встают в круг Играют в игру «Интервью» Отвечают на вопросы. Рассматривают звездочки Отвечают на вопросы Подходят к выбранному элементу. Обосновывают свой выбор Чувствуют удовлетворение.

подарки от Королевы математики – каждому по звездочке и смайлику за успехи на занятии.
-Всем спасибо! Рахмет! Thank you!

Получают подарки.

Ожидаемый результат:

Знать: числа и цифры в пределах 10, соответствие геометрической фигуры с формой предмета.

Уметь: выстраивать числовой ряд от 1-10, соотносить количество предметов с цифрой, определять и называть геометрические фигуры, сравнивать фигуры по форме и размеру, называть противоположную величину предметов, называть профессии на казахском и английском языке.

Иметь: представление о профессиях взрослых, о достопримечательностях своего города.

ФОТО-МОМЕНТЫ ЗАНЯТИЯ

Путешествие в страну Русязию

Внеклассное занятие по русскому языку для начальных классов

Старовойтова Наталья Александровна

учитель начальных классов, высшей категории,

КГУ «Общеобразовательная школа №7 отдела образования города Костаная»

Управления образования Костанайской области

Цель: ознакомить уч-ся с древнерусскими названиями месяцев и их происхождением, со значением некоторых крылатых выражений;

развивать интерес к изучению русского языка, расширять кругозор учащихся, умение выполнять необычные, нестандартные задания, умение доказывать, рассуждать;

содействовать воспитанию культуры речи.

Оборудование: названия месяцев, крылатые слова, ребусы, презентация.

Ход занятия:

1. Орг. момент.

2. Тема занятия.

3. Актуализация знаний. Беседа:

- Какие месяцы знаете?

- А задумывались ли вы, почему они так называются? (мнения детей)

4. Рассказ (сопровождается презентацией):

- На Руси в старину месяцы носили свои названия. Они были тесно связаны с природой и со всеми изменениями, которые происходят в ней в течение года.

Так *январь* в древней Руси назывался «сечень», потому что уже в январе люди начинали готовиться к весенним полевым работам, вырубали или секли деревья на участке леса, выбранном под будущую пашню. Срубленные деревья оставляли сохнуть на месте около месяца, поэтому *февраль* носил название «сухий» или сухой. Звали его также и лютым – ведь морозы в ту пору года стоят лютые.

В *марте* подсохшие за февраль деревья сжигали на том месте, где они были срублены, и полученной золой удобряли землю: месяц март получил имя «березозол».

В *апреле* наступала весна. Дремучие леса одевались густой зеленой листвой, бескрайние степи – сочной травой и яркими цветами. Славяне дали апрелю название «цветень», а *маю* – «травень».

Первый летний месяц *июнь* носил у наших предков название «червень», что означало красный, прекрасный. А в некоторых местах июнь называли «изок» -кузнечик. В конце июня кузнечики запевают свои первые песни.

Второй месяц лета – *июль* – называли «липень». В это время на Руси буйно цвели липы, и дикие пчелы собирали в густых лесах обильные запасы меда, которым так любили лакомиться наши предки.

В *августе* наступала пора жатвы. Тяжелые колосья срезали серпами. Август так и именовался: жнивень или сержень. Убран богатый урожай. Наступает осень. Деревья одеваются в золотые или багряные узоры, травы на лугах желтеют и сохнут. Это месяц «жовтень» или желтый (*сентябрь*).

Октябрь - «листопад» или «грязник». Почему?

Ноябрь – «грудень», потому что ударили первые морозы, но снегу еще мало, а на месте недавней грязи лежат замерзшие комья земли – «грудки».

Последний месяц года и первый месяц зимы – *декабрь* - носил, как ему и положено, название «студень»- студеный или «снежень» - снежный.

Вот такие красивые, а, главное, выразительные, точные имена были в старину на Руси у двенадцати братьев-месяцев. Древнерусские названия месяцев до сих пор сохранились в украинском, белорусском, других славянских языках.

5. «Думай, смекай, отгадывай!». Отгадывание загадок о месяцах.

Щиплет уши, щиплет нос,
Лезет в валенки мороз.
Брызнешь воду – упадет
Не вода уже, а лед.
Даже птице не летится,
От мороза стынет птица.
Повернуло солнце к лету.
Что, скажи, за месяц это?
(январь)

Жаркий, знойный душный день,
Даже куры ищут тень.
Началась косьба хлебов,
Время ягод и грибов.
Дни его – вершина лета.
Что, скажи, за месяц это?
(июль)

Листья клена пожелтели,
В страны юга улетели
Быстрокрылые стрижи.
Что за месяц, подскажи?
(август)

Назовите-ка, ребятки,
Месяц в этой вот загадке:
Дни его – всех дней короче,
Всех ночей длиннее ночи,
На поля и на луга
До весны легли снега.
Только месяц наш пройдет,
Мы встречаем Новый год.
(декабрь)

2. «Тренируй свой ум» - занимательные упражнения по русскому языку.

1) Даны слова – каша, река, жаба, корка.

В какие слова вставить –ло- или -зин-, чтобы получились новые слова?

2) Стихотворение «Дружба в нашем классе».

Дружба нам всего дороже!

Мы живем, дружить умея.

От Арбузова Сережи

До Якушкина Андрея –

Весь наш класс

От «А» до «Я» -

Это дружная семья!

- Почему же в стихотворении названы только две фамилии учеников класса?

3) «Загадки, предложенные буквой Я».

Лежу, забившись в уголок,
Пока сидишь ты с книгой.
Когда же кончится урок,
И я с тобой попрыгаю.
Я разноцветен и упруг,
Хоть не живой, а все же друг!
(мяч)

Долгоножка хвалится:
– Я ли не красавица?
А всего-то -
Косточка
Да красненькая кофточка!
(ягодка)

Лежит замарашка
В щетинистой рубашке.
Хвост крендельком,
Нос пяточком,
Ничем не больна,
А все стонет она.
(свинья)

Я румяную Матрешку
От подруг не оторву,
Подожду, пока Матрешка
Упадет сама в траву.
(яблоко)

Прибежали в город Львов 25 веселых львов:

Объяснить я львам готов: - Есть во Львове много Львов,

Львы ... Ивановичи, Львы Степановичи,

Львы Петровичи и Львы Львовичи.

- Какие слова из этого стихотворения пишутся с большой буквы? Почему?

Тъ (надуть)

На доске написано: Обедают в три часа.

Вова написал: Они обедают три часа.

7. Итог занятия, рефлексия. – Полезным ли было занятие?

- Чем интересно занятие?

- Что нового узнали?

8. Рекомендация - Быть более внимательным, наблюдательным к русскому языку. Он очень богат и разнообразен.

1. Н.Н.Ушаков «Внеклассные занятия по русскому языку в начальных классах».

Пособие для учителей - М., «Просвещение», 1978г.

2. «Занимательная грамматика» - М., Омега, 1995г.

3. Волина В.В. «Учимся играя» - М.: Новая школа, 1994.

ҚАЗАҚТЫҢ ҰЛТТЫҚ ОЙЫНДАРЫ

Аузбекова Аида

М.Х.Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті

«Туристік бизнес» білім беру бағдарламасының 3 курс студенті

Ғылыми жетекшісі: Досымова Оразкуль Жумабаевна,

М.Х.Дулати атындағы Тараз өңірлік университетінің «Туризм және сервис» кафедрасының аға оқытушысы

Нақты эссенің тақырыбы: Қазақтың ұлттық ойындары. Рухани жаңғыру бағдарламасы аясында Қазақстан Республикасы көлемінде де, өте ауқымды жұмыстар жүргізіліп жатқандығы барлығымызға белгілі. Ол дегеніміз өзіміздің мәдени құндылығымыз бен салт-дәстүрлерімізді дәріптей отырып, болашаққа мақсат қойып дамыған мемлекеттер арасындағы беделімізді жоғарылату болып табылады.

Қазіргі таңда республика көлемінде туризмге көп көңіл бөлініп отыр. Шет мемлекетінен келген әрбір турист біздің еліміздің салт-дәстүрі мен ойын-сауық бағдарламаларын көруге ынталанатыны ақиқат. Сол үшін туристтерді көңіл көтеру және демалыс индустриясының нақты нәтижесін қолданатын тұтынушы ретінде қарастыру.

Қазақтың ұлттық ойындары бес түрге бөлінеді. Олар: аңға байланысты, малға байланысты, түрлі заттармен ойналатын, зеректікті, ептілікті және икемділікті қажет ететін, соңғы кезде қалыптасқан ойындар. Олардың негізгілерінің өзі жүзден астам. Бұл ойындардың көбісінің ежелден қалыптасқан арнайы өлеңдері бар. Өлеңдер ойынның эстетикалық әсерін арттырып, балалардың өлең-жырға деген ыстық ықыласын оятып, көңілін көтереді, дүниетанымын арттырып, еңбекке баулиды, ширықтырып, шынықтырады.

Этнограф – ғалымдардың пайымдауынша, ата-бабаларымыздан бізге жеткен ұлттық ойындарымыздың тарихы Қазақстан жерінде б.з.б. бірінші мыңжылдықта-ақ қалыптасқан. Олардың ішінде тоғызқұмалақ, қуыршақ, асық ойындары Азия елдерінде тайпалық одақ- тар мен алғашқы мемлекет- терде кеңінен тарады. Біз-дің қоғамыздағы ұлттық ойындардың негізі, шығу тегі халқымыздың көшпелі дәстүрлі шаруашылық қаре- кеттерінен бастау алады.

Бұлардың көбісі мал шаруа-шылығына, аңшылыққа, жаугершілікке негізділген. Ахмет Жүнісовтың айтуынша (Фәниден бақиға дейін, - Алматы: «Қайнар», 1994), «Өзге халықтар сияқ-ты қазақтың да ертеден қалыптасқан, атадан – балаға мұра болып жалғасып келе жатқан ұлттық ойын-сауық түрлері бар. Зер салып байқап отырсақ, ол ойын-сауықтар қазақтың ұлттық ерекшелігіне, күнделікті тұрмыс-тіршілігіне тығыз байланысты туған екен және адамға жастайынан дене тәрбиесін беруге, оны батылдыққа, ептілікке, тапқырлыққа, күштілікке, тө- зімділікке т.б. әдемі адамгершілік қасиеттерге баулуға бағытталған екен». Ал енді, «Қазақстан. Ұлттық энциклопедия» кітабында қазақтың ұлттық ойындарының мән-маңызы туралы былай деп жазылған: «Қазақ ұлты не- гізінен ұрпақ қамын басты мақсат етіп қойып, бала-лардың нағыз азамат болып қалыптасуына аса зор мән берген. Нәтижесінде дәстүр-лі бала тәрбиесінің басты құралы ретінде ұлттық ойынды орайластырып, дамытып отырған».

1. Аңға байланысты ойындар: ақсерек-көксерек, аңшылар, аңшылар мен қояндар, кірпіше қарғу, қас-құлақ, ордағы қасқыр.

2. Малға байланысты ойындар: аларман (қойға қасқыр шапты), асау көк, бура-қотан, көксиыр, соқыр-теке, түйе мен бота.

3. Түрлі заттармен ойналатын ойындар: ағаш аяқ, аққала, ақпа, ақсүйек, ақшамшық, алақушік, алты-бақан, арқан аттау, арқан тартпақ, арқан тартыс, арынды арқан, асау мәстек, асық, аттамақ, ауыртаяқ, әйкел, әуетаяқ, батпырауық, белбеу соқ, белбеу тартыс, дауыстап атыңды айтам, епті жігіт, жаяу көкпар, жемекіл, жігіт қуу, жігіт ойыны, күзетшілер, күміс ілу, қамалды қорғау, қараше, қимақ, қыз қуу, лек (шөлдік), монданақ, орамал тастау, сақина жасыру, сиқырлы таяқ, тапшы, кімнің дауысы, таяқ жүгірту, тепе-теңдік, тобық, тұтқын алу, түйілген орамал, шалма, шертпек, шілдік, хал қалай?

4. Зеректілікті, ептілікті және икемділікті қажет ететін ойындар: айгөлек, айдапсал, атқума, аударыспақ, бағана өрмелеу, балтам шап, бөріктастамақ, бұғнай, бұғыбай, бұқатартыс, бұрыш, біз де, егер..., жасырынбақ, жаяу жарыс, көкпар, көрші, күрес, қарамырза, қассың ба, доссың ба?, қындық-сандық, орын тап, отырмақ, санамақ, сұрақ-жауап, тасымақ, тасымалдау, тең көтеру, тымпи-тымпи, ұшты-ұшты, үй үстіндегі кім?, шымбике.

5. Соңғы кезде қалыптасқан ойындар: әріп таңдау, бригада, мейрамхана, нөмір, пароль, пошта, сымсыз телефон, сыңарын табу. Бұлардың ішінде бірқатар ойындар спорттық, той ойындары болып саналады. Ал енді, қазақтың ұлттық ойындарының ішінде «қуырмаш» тәрізді жас сәбилерге арналған да ойындар бар. Біз енді қазақтың ұлттық ойындарының негізгілерін талдап, тарқатсақ. Ақсүйек. Қыз-бозбалалар оны жазғы айлы түнде ойнаған. Ойын бастаушы жылқының бақай сүйегін, ол болмаса қой-дың жілігін, немесе жауырынын, жамбасын қолына алып, ойынға қатысушыларға көрсетіп, белгілеп алады да, ойыншыларды екі топқа бөліп, алысырақ барады да ақсүйекті лақтырып жібереді. Қай топтың ойыншылары ақсүйекті бірінші болып тапса, сол топ жеңген болып саналады. Сүйек еті мүжіліп, далада жатып күнге күйіп, әбден ағарған болуға тиісті. Алтыбақан. Бұл – жас-тардың кешкілік бас қосып, ән айтып, домбыра тартып, қыздар, жігіттер болып айтысып, бір-бірімен әзілдесіп көңіл көтеретін ойын-сауығы. Қазір де үлкен тойларда алтыбақан құрылады. Алтыбақанды құру мынандай тәсілмен жүзеге асырылады: алты бақанды сырықтың екі басын үш-үштен қосақтайды да мосы тәрізді етіп байлап тастайды. Бақанның аша тармағы сырыққа кигізіліп тұруға тиісті. Алты бақанды құрастырып болғаннан соң оның екі басына 3 қатар арқан байланады. Арқан тартпақ. Оны арқан тартыс деп те атайды. Бұл ойынның екі түрі бар. Біріншісі жазда көгал үстінде, екіншісі қыста қар үстінде ойналады. Жазда ойыншылардың саны 10 баладан көп болмаса, ой-ын қызықты болады. Ойынға ұзындығы 8-10 метрлік екі ұшы түйілген арқан әзірленеді. Оның тең ортасына белгі ретінде қызыл матаны байлап қояды. Ойынға қатысушы екі топтағылар өз жағында бойларына қарай сап түзеп, ойын бастауға белгі берілгенде арқанды өз жағына қарай тартады. Қыста он –он бес бала тартқанда үзілмейтін арқан тандап алынып, үлкен адамның алақанының көлеміндей екі тақтайдың ортасынан өткізіліп, ортасына аққала үйіліп, екі жақ оны өзіне қарай құлату үшін тартады.

«Аударыспақ». Ол – қазақ, қырғыз халықтарының арасында кең тараған ойын. Атқа мінген екі жігіт жекпе-жекке шығып, бірін-бірі аттан аударып тастауға тырысады. Аударыспаққа үлкен тойларда арнайы жүлде тағайындалады. Оған он сегіз жастан асқан қарулы жігіттердің қатысқаны жөн. Аударыспақ ойынының ережесі бойынша сайысқа қатысушылар салмақтарына қарай үш топқа бөлініп, күш сынасады. Ептілікті, күштілікті, тапқырлықты, батылдықты талап ететін спорттық ойын.

Айгөлек. Оны қыз-жігіттер екі топқа бөлініп, қаз-қатар тұрып, бір-бірінің қолынан ұстап тұрып ойнайды. Бір топтың ойын бастаушысы: «Айгөлек-ау, айгөлек, айдың жүзі дөңгелек, бізден сізге кім керек?», деп сұрайды. Екінші топтың ойын бастаушысы: «Айгөлек-ау, айгөлек, айдың жүзі дөңгелек, сізден бізге Ақерке керек!», - деп, бір адамның атын атап шақырады да, аты аталған адам бар пәрменімен жүгіріп келіп, шақырған топтың тізбегін үзіп кетуге тырысады. Тізбекті үзіп кетсе, ол топтан қалаған адамын алып кетеді, үзе алмаса сол топта қалып қояды. Ойын екі жақтың бірінің адамдары таусылғанша жалғаса береді. Алтын қабақ. Мергендер сайысы. Жігіттер садақ жебесін нысанаға әрі тез, әрі дәл тигізуге тиісті. Бұл сайыс үлкен тойларда арнайы жүлде тағайындалып өткізіледі. Алтын қабақ сайысының түрлері: жаяу

немесе ат үстінен сы-рық басындағы теңгені атып түсіру, жоғары лақтырылған қалпақты, басқа да заттарды атып түсіру, ат үстінде шауып келе жатып нысанаға дәл тигізу. Мергендер сайысының тағы бір түрі – жамбы ату, садақ тарту.

Ат сайысы. Спорттық ойын. Оның түрлері: ат омырауластыру, аударыспақ, жорға жарыс, көкпар тарту, теңге алу, қыз қуу, қыз жарыс, сайысу т.б. Олар үлкен тойларда ұйымдастырылады. Сайысқа түсетін аттар алдын-ала жаратылады. Ат сайысындағы кейбір ұлттық ойындар Олимпиада ойындарының жоспарына енгізілген.

Аламан бәйге. Мұнда жүйрік, жарыс аттар 25-100 шақырымдық қашыққа шабады. Оның жолында айналып өтетін көл, сай-сала, бел-белестер тәрізді кедергілі жерлер болуға тиісті. Аламан бәйге үлкен тойда, үлкен аста, торқалы тойлар мен зор мерекелерде жарияланады.

Ақшамшық (сақина салу). Бұл – қазақ халқының ерте заманнан келе жатқан дәстүрлі ойыны. Оны сақина салу, сақина тастау деп те айтады. Ойынға он –он бес адам қатысып, ортаға бір жігітті немесе бір қызды шығарып, қолына сақина ұстатады. Ойын ережесі бойынша қыз-жігіттер үйде дөңгелене отырып, екі алақанын бір-біріне қабыстырып алға созады. Ойынды жүргізушінің ала-қанындағы сақинаны кімге салса да өз еркі. Ол барлық адамдардың алақанына сақина салған болып шығысымен, «Тұр сақинам, тұр», - деп, немесе «Ақшамшығымды бер!» деп дауыстайды. Сол сәт сақина тасталған адам орнынан атып тұруға тиісті, «Сақина менде», - деп. Оны көршісі ұстап алмай қалса, жұрт алдында өз өнерін көрсетеді. Кейбір кітаптарда сақина тастау ақшамшық емес, ақшымшық деп те жазылып жүр.

Теңге алу. Жерде жатқан теңгені атпен шауып келе жатып іліп алу үлкен ептілікті, ат құлағында ойнайтын шабондоздық тәжірибені талап етеді. Теңгені жерден іліп алғандарға бәйге беріледі. Бұрындары қазақ жігіттері атпен шауып келе жатып қолындағы қылышымен жерде жатқан тезекті түйреп алып көкке лақтырып жіберіп, оны жалма-жан қылышымен екіге бөліп шауып түсіретін. «Қыз қуу». Ол – ұлттық ат спорты ойыны. Қазір бұл ойынның ережесі жасалып, бір жүйеге келтірілді. Қазақстан-да қыз қуудың алғашқы спорттық жарыстары 1923 жылы өткізілді. Содан бері мерекелік бағдарламаларға енгізіп келеді. Қыз қуу жарысында атқа мінген жігіт айналып қайтатын жерге дейін алдында атпен шауып бара жатқан қызды қуып жетіп, оның бетінен сүйеге тиісті. Бұл – жігіттің жеңгені. Қуып жете алмаса, қайыра шапқанда қыз жігітті, оның атын қамшының астына алады. Бұл – қыздың жеңгені. Көкпар. Ұлттық ат ойыны. Этнографтардың айтуынша, әуелгі атауы «көк бөрі» сөзінен шыққан. Бұрындары мал баққан көшпелі халықтар көк бөріні соғып алғанда өлігін ат үстінде сүйрелеп, бір-бірінен ала қашып, мәз-мәйрам болған. Кейін ол ұлттық ойынға айналған. Көкпар Орта Азия халықтарының да сүйікті ойыны. Көкпар жаппай тартыс және дода тартыс болып екіге бөлінеді. 1949 жылы елімізде көкпар жарысының жаңа ережесі бекітілді. Алаң көлемі қатысушылар санына сәйкес. Егер әр команда 5 адамнан болса, алаңның аймағының ұзындығы 300 метр, ені 100 метр; 10 адамнан болса, 500x200 метр; 15 адамнан болса 700x300 метр; 20 адам болса, 1000x500 метр. Көкпарда басы кесілген серке тартылады.

«Ұшты-ұшты». Ойын бастаушы оған қатысушыларды жаңылыстыру үшін тез-тез ұшатын, ұшпайтын заттарды араластырып айтады. Шарт бойынша ойнаушылар ұшатын заттарға ғана қолын көтеруге тиісті. Олар ұшпайтын затқа қолын көтеріп қалса, айыбына өз өнерін көрсетеді. Ойын бастаушы негізінен адамдарды былайша жаңылыстырады:

- Ұшты, ұшты – тарғақ ұшты! (ұшады).
- Ұшты, ұшты – жарғақ ұшты! (ұшпайды)
- Ұшты, ұшты – тырна ұшты! (ұшады).
- Ұшты, ұшты – тырма ұшты! (ұшпайды).

«Соқыртеке». Ойыншылар дөңгелене тұрады. Ортаға орамалмен көзі байланған адамды – «соқыртекені» шығарады. Шеңбер бойынша тұрған ойынға қатысушылар «соқыртекені» түрткілейді. Ол сол кезде түрткен ойыншыны ұстап алып, атын айтуға тиіс. «Соқыртекенің» тыныш тұрған ойыншыны да ұстап алуына болады. Ұсталынып қалған ойыншы «соқыртекеге» айналып, ойын жалғаса береді.

Қазақтың ойындары әр біріміздің қанымызға сінген. Менің ойымша, қазақ ұлттық ойындары болашақта да, асыл мұра ретінде сақталатын құндылықтарға жатады және де өз жалғасын тауып дами береді.

Тарих сабағындағы тарихи және цифрлық карталардың маңызы

Джалдоксимова Гульзина Тураровна

Павлодар педагогикалық университеті ГФЖМ «Тарих» ББ оқытушысы

Курмангазина Гульнара Жанаберденовна

Павлодар педагогикалық университеті ГФЖМ «Тарих» ББ аға оқытушысы

***Аннотация.** Жұмыста кеңестік және қазіргі заманғы орыс және отандық педагогтардың тарихи, контурлық карталарымен жұмыс істеуге арналған кейбір нұсқаулықтар мен техникалық әдістер берілген. Қашықтықтан білім берумен байланысты соңғы оқиғалар саласында оқу процесінде қолданыла бастаған электрондық және интернет карталармен жұмыс істеу әдістері жалпыланған, сондай-ақ тарих сабақтарында интернет карталарын практикалық қолдану тәжірибесі көрсетілген.*

Кеңестік және кәзіргі тарихшы педагогтар Стражев А.И., Студеникин М. Т., Вагин А. А., көптеген отандық педагогтар Т. Т. Тұрлығұлов, Қ. Қанапина, М. Дадабаева Г. Р. Маженова сабақтарда тарихи карталарды қолдану әдістемесіне ерекше мән берді. Олардың барлығы карта тарихтың әрбір сабағында қолданылуы тиіс деген ортақ пікірге келіседі және бастапқыда мұғалімнің өзі онымен жұмыс істеудің барлық ережелері мен тәсілдерін шебер меңгеруі тиіс. Сондай-ақ, авторлар тарихи карта тарихи дерек көзі болып табылатындығына, оның білімі адамзат тарихын білуде көрнекі құрал бола алатындығына дұрыс назар аударады. Оқушыларға тарихи картаны оқудың барлық дағдыларын үйрету тарих мұғалімінің басты міндеті болып саналады. Зерттеу тақырыбы бойынша кеңестік және қазіргі заманғы әдістемелік әдебиеттерді талдау нәтижесінде тарихтың барлық сабақтарына ортақ негізгі нұсқаулықтарды бөліп көрсетуге болады. Алғашқылардың бірі-тиісті кезең картасын әр сабақта қолдану керек. Әңгіме барысында картаға жүгінбес бұрын, мұғалім тақырыпқа қатысты барлық мәселелерді алдын-ала ойластырып, картаны мұқият оқып шығуы керек. Картадағы әңгіме кезінде ұзын меңзерді қолдану керек (және қазіргі уақытта арнайы лазерді қолдана аласыз), мұғалім өз денесімен картаны жаппай барлық оқушылар үшін көрінетіндей объектілерді дәл көрсетуі керек. Ауызша сауалнама жүргізу кезінде оқушыны тақтаға шақыру және оқушының ауызша жауабы картадағы картографиялық нысандарды көрсету арқылы расталуы үшін тікелей картадан сұрау ұсынылады. Осылайша, мұғалім де, студент те картаға сілтеме жасау әдетін дамытады, өйткені онсыз жауап толық және дәл болмайды. Алайда, бұл үшін кабинетте әрдайым интерактивті тақтада немесе қабырғада арнайы жерде карта болуы керек. [1]

Тарих сабақтарында қабырға карталарынан басқа көптеген басқа картографиялық материалдар жиі қолданылады. Карталардың әртүрлі түрлері бар: қабырға карталары, транспарант карталары, тақырыптық атластар, сондай – ақ шағын топтарда және жеке жұмыс істеуге арналған картографиялық құралдар. Егер атластар туралы айтатын болсақ, олардың функционалды мақсаты бойынша анықтамалық құрал (анықтамалық немесе сөздікке ұқсас) ретінде қызмет ететінін, сонымен қатар оқушының өздік немесе үй тапсырмасын жеңілдететінін атап өткен жөн.

Картаны қай кезеңде қолданған дұрыс деген сұраққа жауап бере отырып, карта оқытудың әмбебап құралы екенін және оны сабақтың әртүрлі кезеңдерінде, сабақтың басында тақырыпты ашу кезеңінде, жаңа материалды өту кезінде және тақырыпты бекіту кезінде

қолдануға болатындығын атап өткен жөн. Сабақтың басында картаны рефлексияның бастапқы нүктесі ретінде, тақырыпқа кіріспе ретінде және қызығушылықты ояту немесе сабақ мәселесін анықтау үшін көрнекі көз ретінде пайдалануға болады. [2].

Тарих сабақтарында мұғалім көбінесе жеке тарихи оқиғалар мен құбылыстарға арналған тақырыптық тарихи карталарға жүгінеді. Қазіргі уақытта отандық әдістемелік жинақтамада бірқатар оқу-әдістемелік құралдар бар, мысалы: Г.Р. Дадабаеваның редакциясында дүниежүзі тарихы бойынша 7,8,9 сыныптарға арналған атластар мен контурлық карталар, Т. Ю. Окуневтің Қазақстан тарихы бойынша 18 ғасыр 19 ғ. бас. Атласы [3], Орта ғасыр кезеңіндегі Қазақстан тарихы атласы. Жалпы білім беретін мектептердің 6-сыныбына арналған оқу құралы Т. Ю. Окунев [4], қабырға карталарының жинағы. С.В. Кругликова Қазақстан тарихы 18 ғасыр – 19 ғасырдың басы [5] және басқа да көптеген замауи атластар тарихи оқиғалардың көрнекі және көркемдік нышандарын қамтиды. Бұл карталардың тақырыптары соғыс және ішкі саясаттың маңызды оқиғалары болуы мүмкін (Қазақстан аумағында сақ тайпаларының қоныстануы; Қазақстанның ортағасырлық қалалары; қазақ жерлерін Моңғол жаулап алуы; Қазақ хандығының құрылуы; 1867-1868 жж.әкімшілік реформалар және т. б.). Бүгінгі таңда картографиялық материал иллюстрациялық сериямен, мәтіндік және хронологиялық ақпаратпен бірге жүреді.

«18 ғ. бірінші жартысында Қазақ халқының жоңғар басқыншыларына қарсы азаттық күресі» тақырыпты мысалында келесі тапсырманы құрастыруға болады: Тақырыптық картаны пайдалана отырып, 18 ғ-дың басында қазақ халқының жоңғарларға қарсы күресінің карта-схемасын жаса. Ұсынылған тапсырманы орындау кезінде оқушы картада шайқастың уақытын, атауын, шайқастың негізгі орындарын, қозғалысы мен оның бағыттарын көрсетіп, құрылтай орындарын белгілейді. Осы тапсырманы орындау барысында оқушылар тақырыпты идеясын түсінуге жақындай түседі, қазақ халқының жоңғарлардың жаулап алуына қарсы күресінің барысы туралы толық түсінік алады және негізгі шайқастар мен құрылтайлардың орындары мен күндерін егжей-тегжейлі сипаттап, белгілей алады.

Жалпы, тарихи карталарды қолдану және оқушылардың физиологиялық қабілеттеріне сәйкес әртүрлі әдістерді қолдану тақырыптарды сапалы игеруге ықпал етеді. Тарих сабақтары тарихи уақытты, тарихи кеңістікті және тарихи қозғалысты білуге негізделген тарих сабағының негізгі принциптеріне сәйкес келеді.

Тарихи картамен дағдыларды игеру және қалыптастыру үшін контурлық карталар үшін мектеп курсына ерекше мән беріледі. Оның оң нәтижесі, егер олармен жұмыс тиісті деңгейде, мақсатты және жүйелі түрде жүргізілсе ғана мүмкін болады [6]. Айта кету керек, бірдей контурлық картаны әртүрлі тақырыптардан өту кезінде қолдануға болады, ал оқушылар картаны толтырудың әр кезеңін бағалайды. Контурлық карталармен жұмыс істеу 5-6 сынып оқушыларының ерекше қызығушылығын тудыратындығына назар аударады. Оқушылар сурет салады, жоспарлар жасайды, макеттер құрастырады және сол арқылы практикалық дағдыларды дамытады. Контурлық картамен тапсырмаларды орындау, ең алдымен, таулардың, өзендердің географиялық объектілерін белгілеумен, шекараларды, ескерткіштерді бөлумен байланысты, сонымен бірге олар аңыздардың мағынасын зерттеп, немесе олардың белгілерін ойлап табады, оларды түсіндіреді. Сол сияқты оқушылардың тәуелсіз іздеу жұмыстары және контурлық картаға сүйене отырып, тарихи карталармен егжей-тегжейлі танысу ұйымдастырылады. Контурлық карта мұғалімді басқарудың өзіндік құралы ретінде қызмет етеді, бүкіл сыныптың да, жеке оқушының да алғашқы кезеңдерінде білімдегі олқылықтарды анықтауға көмектеседі [7].

Бүгінгі таңда сабаққа ақпараттық-коммуникациялық технологиялар мен мультимедиа құралдарын білім беру ортасында қолдану сияқты маңызды талаптар қойылады. Мұндай технологияларға интерактивті тақталар, компьютерлер, сонымен қатар қашықтықтан білім берумен байланысты соңғы оқиғалар саласында білім беру құралы ретінде қол жетімді болған білім алушылардың гаджеттері кіреді. Интернет желісіне қосылу мүмкіндігімен тарих мұғалімі білім беру процесі кезінде сабақта материалдардың көрнекілігі мен қабылдауын арттыруға мүмкіндік беретін шексіз ресурстар мен электрондық деректерге қол жеткізе алады [8]. Оқу

процесі кезінде мұғалім карта сілтемесін тапсырмаға немесе жаңа тақырыпқа беру арқылы тарихи объектінің өзін ғана емес, сонымен қатар ескерткіш орналасқан жерді, жақын орналасқан елді мекендердің орналасуын көруге мүмкіндік береді, сонымен қатар нақты уақытта жоғарыдан жалпы көріністі көруге болады. Соңғы жылдары мұндай интерактивті карталар " Рухани жаңғыру "бағдарламасын іске асыру аясында әзірленді және негізінен Қазақстанның киелі объектілеріне арналған. Бұл интерактивті карталарда аңыздардан басқа ескерткіштер туралы ақпаратқа сілтемелер де бар. Сондықтан оқушылар бірден алыс жерде орналасқан қандай да бір нысанды емес, экранда олардың алдында көре алатын нақты тарихи объектіні елестетеді [9]. Білім беру ортасында жаңа технологияларды қолдану іс жүзінде шектеусіз, яғни мұғалім интернет-карта материалдарын қолдана отырып, сонымен қатар 3D карталар, Google, Яндекс карталарды, спутник карталар ресурстағы мәліметтерді бақылау және өлшеу материалдары ретінде ұсынылуы мүмкін және бақылау немесе өздік жұмыстар кезінде қолдана алады. Алайда, карталардың аталған түрлерін пайдаланған кезде мұғалім өте сақ болып, оқушының назарын аударатын, тіпті зорлық-зомбылық пен жаман әдеттерді насихаттайтын қалқымалы жарнаманың әр сілтемесін тексеруі керек. Бұл факт цифрлық карталарды пайдалануға күмән келтіреді және оларды білім беру процесіне белсенді енгізуге теріс әсер етеді.

Осылайша, қазіргі тарих сабағында Google, Яндекс, спутниктік карталарды тарихи ақпаратты берудің жаңа заманауи әдісі ретінде қолдануға, көрнекілікті арттыруға және кеңістіктік көріністердің сапасын жақсартуға, білім алушылардың танымдық қызығушылықтарын дамытуға жеке рөл бөлген жөн. Интернет-ресурстың бұл мүмкіндіктері заттар мен құбылыстардың бейнелерін қалыптастыруға ықпал етеді, әлемде және олар жаңа географиялық білімнің қалыптасуының бастапқы кезеңін құрайды. Сонымен қатар, мұндай карталардың ресурстары объектілер мен құбылыстардың маңызды белгілерін бөліп көрсетуге, нәтижесінде тарих бойынша кеңістіктік білімді тиімді игеруге ықпал етеді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Стражев А.И. Локальность в изучении истории. Работа с исторической картой в классе и дома.// Преподавание истории в школе, 1946, №2. – 43-58 с.
2. Фатке В. Работа с картой.// Преподавание истории в школе № 3-4, 1992 С.53-54
3. Окунев Т. Ю. Атлас. История Казахстана. XVIII век – начало XX века. 8 класс 2018 г.
4. Окунев Т. Ю. Атлас. История Казахстана в период средневековья. Учебное пособие для 6 классов общеобразовательных школ / – Алматы: 8&8, 2020. – 34 с.,
5. Кругликова С. В. Набор настенных карт. История Казахстана 18 - начало 20 века (19 штук) 2017 год
6. Студеникин М.Т. Методика преподавания истории в школе: Учеб.для студ. высш. учеб. заведений. М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2003.- 112 с.
7. Годер Г.И. работа с картами// Преподавание истории в 5 классе. – М., 1985. - С. 63-64.
8. Адельмурзина И.Ф., А.В. Галкин, Р.З. Хизбуллина Использование возможностей google-карт в качестве наглядных пособий в географическом образовании // Международный электронный научный журнал. Перспективы Науки и Образования. 2017. 6 (30) – С.21
9. Карта сакральных объектов Павлодарской области <http://map.dshk.kz/> (дата обращения: 20.04.2021 г.)

Аминқышқылдарының селенмен комплекстерінің тұрақтылық константасын спектрофотометрлік анықтау

Қаныш Фатима Мұхтарқызы

Академик Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды университеті, химия факультеті, физикалық және аналитикалық химия кафедрасы, 3 курс студенті

Ғылыми жетекшісі: Кутжанова Камшат Жамбыловна

Аннотация: Селен - маңызды элементтердің бірі болып табылады. Төменде көрсетілгендей селен үшін пайдаланылатын тепе-теңдік концентрациясы арқылы комплексті қосылыстардың тұрақтылық константасын есептеуге болады.

Кілт сөздер: күрделі қосылыстар, спектрофотометриялық анализ, тұрақтылық константасы.

Abstract: Selenium is an essential ingredient. As shown, this is the equilibrium concentration that can be used for selenium and then to calculate the stability constant of the complex compounds.

Key words: complex compounds, spectrophotometric analysis, stability constant.

Аналитикалық химияда комплекс түзуді ұтымды қолдану үрдістің қайтымды және массалар әрекеттесу заңына бағынатынын көрсеткеннен бастап жүзеге аса бастады. Бұдан әрі диссоциация константалары анықталды, немесе, әдетте, оларды көптеген комплексті иондардың тұрақсыздық константалары деп атады. Осы константаларды пайдалана отырып, әлсіз қышқылдар мен негіздер жағдайы үшін бөлшектелген ұқсас есептемелер арқылы комплекстің диссоциация компоненттерінің шоғырлануын анықтауға болады, талдау шарттары бойынша қажетті шамада осы концентрациялардың төмендеу немесе ұлғаю жолдарын табу, ең соңында, комплексті ион құрайтын қарапайым иондар немесе молекулалар қатысатын кез келген басқа тепе-теңдіктермен комплекс түзудің кез келген тепе-теңдігін байланыстыруға болады. Комплексті иондардың қатарының тұрақты емес тұрақтылығының (K) мәндері және тұрақты емес көрсеткіштер (p/C) келтірілген. Тұрақсыз комплексті қосылыстың тұрақтылығының көрсеткіші неғұрлым көп болған сайын, соғұрлым ол тұрақты, соғұрлым аз бөлшектер тепе-тең күйдегі ерітіндіде болады.

Жұмыстың мақсаты: аминқышқылдарының селенмен комплекстерінің тұрақтылық константасын спектрофотометрлік анықтау.

Жұмыстың мақсатына жету үшін келесі міндеттер қойылды:

- спектрофотометриялық әдіспен селенмен кейбір аминқышқылдардың тұрақтылық константаларын анықтау;
- селеннің аминқышқылдармен комплекс түзу барысының термодинамикалық сипаттамаларын есептеу;

Берілген міндеттерді шешу үшін өзара тексеруге және қосымша зерттеуге арналған әдістердің жиынтығы қолданылады. Теориялық әдістер: ғылыми және әдістемелік әдебиеттерді зерттеу және талдау;

Заттарды талдауға арналған сандық спектральды әдістердің бірі спектрофотометрия болып табылады. Бұл әдіс ерітінді компоненттерінің концентрациясының өзгеруімен спектрлердегі өзгерістерді зерттеуден тұрады. Атап айтқанда, комплекстүзілу реакцияларын зерттеу үшін қолданылады. Реагенттердің бірі (субстрат - мысалы, металл ионы М) зерттелген қосылыстың (лиганда L) ерітіндісіне қосылса, ерітіндінің сіңіру спектрлерінде дәйекті өзгеріс байқалады. Алынған мәліметтерді талдау, комплекс түзілу константасы туралы да, алынған комплекстің стехиометриясы туралы да қорытынды жасауға мүмкіндік береді.

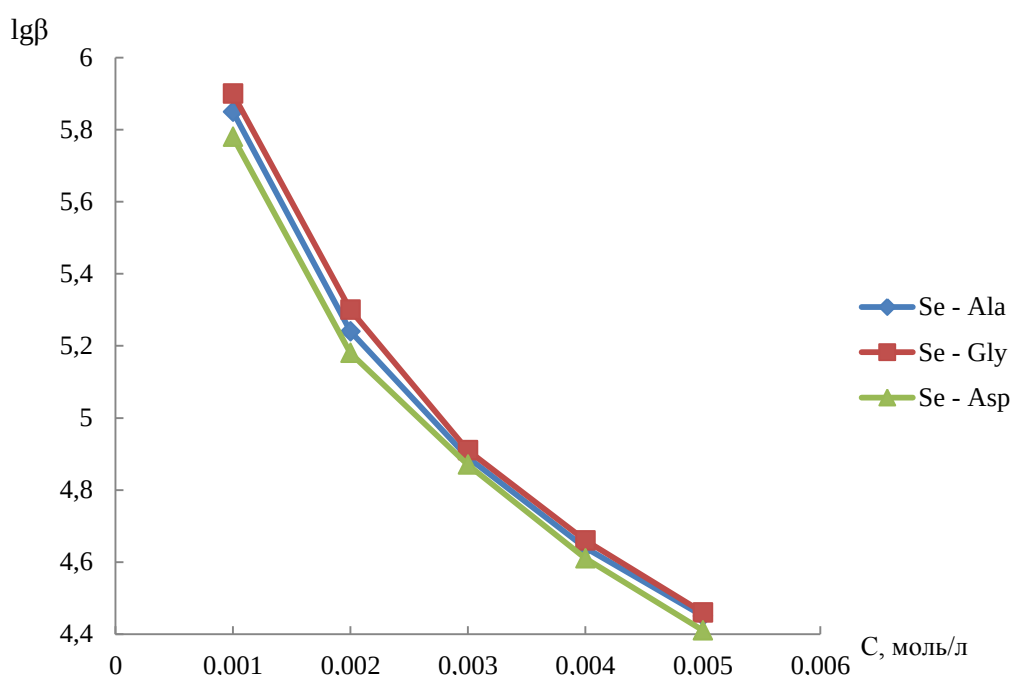
Комплекстің тұрақтылығы іргелі факторлармен де (комплекс түзушінің және лигандардың табиғаты) сыртқы жағдайлармен де (температура, еріткіштің табиғаты, иондық күші, ерітінді құрамы) арқылы анықталады. Комплекстің тұрақтылығына сыртқы

жағдайлардың әсері тұрақтылықтың концентрациялы және шартты константаларына есептеу үшін қолданғанда ескеріледі. Комплекстердің тұрақтылығына әсер ететін іргелі факторлардың арасында орталық атомның және лиганданың табиғатына, лиганданың құрылымына (хелат эффектісі) және стериялық факторларына назар аудару керек.

Хелат эффектісі - бұл металл ионының бидентат лигандамен әрекеттесу кезінде комплекс тұрақтылығының бірдей донорлық топтарға ие екі монодентат лигандармен металл ионымен құрылған комплекстің тұрақтылығымен салыстырғандағы арту феномені. Осының негізінде, әдетте, берілген реакцияның еркін энергияны құрушы энтальпия мен энтропия өзгерістерін талдау негізінде хелаттың тұрақтылығының арту себептері қарастырылады.

Сулы ерітінділерде энтропия компоненті хелат эффектісіне ең көп үлес қосатыны жалпыға мәлім; көптеген жағдайларда бұл эффекттің шамасын ғана анықтамайды, сонымен қатар, хелат циклдарының қалыптасуының эндотермиялығын өтейді. Яцимерский әдісі арқылы есептелінген тұрақтылық константасының концентрацияға тәуелділігі келесі суретте көрсетілген.

Сурет 1. Селен – аминқышқылы жүйесінің комплекстүзу процессіндегі тұрақтылық константалары

Молекулаларында қышқыл және негізгі топтар бар қосылыстар тобы болады. Аспарагин қышқылы қышқылдық қосылыс болып табылады, себебі ол екі функционалды карбоксильді топтардан тұрады. Алынған нәтижелер ұзақ көміртек тізбегіне ие аспарагин қышқылында сутегі мен коваленттік байланыстың энергиясының сипатты өзгерістердің болуымен түсіндіріледі. Глицин хелат эффектісін көрсетеді, сондықтан тұрақтылық константасы аланин мен аспарагин қышқылына қарағанда жоғары. Осы мәліметтер негізінде аминқышқылдардың селенмен өзара әрекеттесу сызбасы ұсынылды.

Осылайша, негіздік қасиеттері бар амин қышқылдары арасындағы реакция барысында селенмен тұрақты комплекс пайда болады. Біздің жағдайда бұл селен-глицин жүйесі.

Жоғарыда айтылғандарға негізделе отырып, аминқышқылдардың селенмен комплекс түзілу үрдісінің тұрақтылық константасы негізінде осы жүйелердің термодинамикалық сипаттамалары есептелінді.

Тұрақтылық константасының ең кіші мәніндегі селен – аминқышқылы жүйесінің термодинамикалық сипаттамалары 1 кестеде көрсетілген.

1 кесте

Селен – аминқышқылы жүйесіндегі комплекс түзілу процессінің термодинамикалық сипаттамалары

Комплекс	lgβ	$\Delta_r H_{298}^\circ$ кДж/моль	$\Delta_r H_{303}^\circ$ кДж/моль	$\Delta_r H_{308}^\circ$ кДж/моль	$\Delta_r H_{313}^\circ$ кДж/моль	$\Delta_r H_{318}^\circ$ кДж/моль
Se - Gly	4,46	35,99813	38,00417	40,36045	42,44512	44,00211
Se - Ala	4,45	37,84125	38,45213	40,74114	43,15723	45,15713
Se - Asp	4,41	58,67941	60,25773	63,44014	64,30146	65,74156
		$\Delta_r S_{298}^\circ$ Дж/(моль·К)	$\Delta_r S_{303}^\circ$ Дж/(моль·К)	$\Delta_r S_{308}^\circ$ Дж/(моль·К)	$\Delta_r S_{313}^\circ$ Дж/(моль·К)	$\Delta_r S_{318}^\circ$ Дж/(моль·К)
Se - Gly	4,46	0,041971	0,042972	0,04419	0,04495	0,046229
Se - Ala	4,45	0,042941	0,044824	0,04621	0,04783	0,049603
Se - Asp	4,41	0,108512	0,110808	0,112917	0,114967	0,117054
		$-\Delta_r G_{298}^\circ$ кДж/моль	$-\Delta_r G_{303}^\circ$ кДж/моль	$-\Delta_r G_{308}^\circ$ кДж/моль	$-\Delta_r G_{313}^\circ$ кДж/моль	$-\Delta_r G_{318}^\circ$ кДж/моль
Se - Gly	4,46	25,448	25,875	26,302	26,729	27,156
Se - Ala	4,45	25,391	25,817	26,243	26,669	27,095
Se - Asp	4,41	25,162	25,585	26,007	26,429	26,851

Лабораторияда селенді анықтаудың әдістерін кең ауқымды қолданылуы көрсетілген. Спектрофотометриялық әдіс аналитикалық зертханаларда анықтаудың экспрессиясы, пайдаланудың қарапайымдылығы, жаппай талдаулар үшін жеңіл бейімделу салдарынан ең кең тараған және жиі қолданылатын қол жетімді әдіс болып табылады.

Жалпы алғанда, ғылыми жұмыс бойынша мынадай қорытынды шығаруға болады:

- тұрақтылық константасын зерттей отырып келесі нәтижелер алынды. Негіздік қасиеттері басымырақ болатын амин қышқылдары арасындағы реакция барысында селенмен тұрақты комплекс түзеді. Біздің жағдайда бұл селен - глицин жүйесі болды.
- селен – аминқышқылы комплекстерінің термодинамикалық сипаттамаларын зерттей отырып селен - глицин үшін максималды тұрақтылық, селен - аспарагин қышқылы үшін комплекстің төмен тұрақтылығы анықталынды.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

- 1 Дятлова Н. М., Тёмкина В. Я., Попов К. И. Комплексоны и комплексонаты металлов. - М.: «Химия». - 2003. - 652 с.
- 2 Бек М. Химия равновесий реакций комплексообразования. - М.: Мир. - 2003. - 348 с.
- 3 Лебедева Л.И. Комплексообразование в аналитической химии. – Л.: Изд-во: Ленинград. ун-та. - 1985. -174 с.
- 4 Назаренко И.И., Ермаков А.Н. Аналитическая химия селена и теллура. - М.: Наука. - 1971. - 251 с.
- 5 Дедков Ю.М., Мусатов А.В. Селен: биологическая роль, химические свойства, методы определения // Деп. ВИНТИ . - № 1688-В. - 2002. – С. 85 .
- 6 Ермаков В.В., Ковальский В.В. Биологическое значение селена. - М.: Наука, - 1974. - 298 с.
- 7 Аникина Л.В., Никитина Л.П. Селен. Экология, патология, коррекция [Selenium. Ecology, pathology, correction]: Монография. - Чита.: Дом печати. - 2002. - 400 с.

Оқушылардың функционалды сауаттылығын қалыптастырудағы мұғалім рөлі

Мусина Айгуль Даулетжановна,

Пазылова Гульмира Шойгариновна

Көкшетау қ. Педагогикалық шеберлік орталығы филиалы

Қазіргі уақытта біздің елімізде әлемдік білім беру кеңістігіне енуге бағытталған жаңа білім беру жүйесінің қалыптасуы мен дамуы жүріп жатыр. Бүгінгі таңда қоғамның және, ең алдымен, мектептің алдында ата-анасына қарағанда мүлдем басқа жағдайда өмір сүретін, ел алдында тұрған басқа мәселелерді шеше алатын жастарды дайындау бойынша үлкен міндеттер тұр. Жастарды нарық жағдайда өмір сүруге дайындау қажет, яғни біздің түлектеріміз белсенді, шығармашыл, іскер адамдар болуы тиіс.

Сабақ үдерісінде шығармашылық ахуалды қалай құруға болады, білім алушыларды оқу материалымен қызықтырып, мәселені өздігінен түсінуге, дұрыс шешім табуға, жауап нұсқасының дұрыстығын негіздеуге деген ынтасын қалай оятуға болады?

Мектеп мұғалімдерінің басты міндеттерінің бірі – функционалды сауатты тұлғаны қалыптастыру. Оқушылардың функционалды сауаттылығын қалыптастырудың жоғары деңгейі қоғам өміріне тиімді қатысу, өзін-өзі дамыту, өзін-өзі жетілдіру, өзін-өзі жүзеге асыру қабілеттерін болжайды. Демек, қоғамға нәтижеге жұмыс істей алатын және белгілі бір әлеуметтік маңызды жетістіктерге қабілетті функционалды сауатты адам қажет.

«Функционалды сауаттылық» дегеніміз не?

✓ функционалды сауаттылық – адамның сыртқы ортамен қарым-қатынас жасау, онда тез бейімделу және жұмыс істеу қабілеті;

✓ функционалды сауаттылық – өмірлік міндеттерді шешу үшін алынған білімді пайдалана білу;

✓ функционалды сауаттылық – бұл адам ретінде өмір сүруге және жұмыс істеуге, олардың әлеуетін дамытуға, маңызды және ақпараттандырылған шешімдер қабылдауға, қоғамда қоршаған ортамен және кең қоғамдастықпен тиімді жұмыс істеуге, олардың өмірі мен қоғамының сапасын жақсартуға мүмкіндік беретін танымдық, эмоционалды және мінез-құлық дағдылары. Функционалды сауатты тұлғаның негізгі белгілері: бұл тәуелсіз, білетін және адамдар арасында өмір сүре алатын, белгілі бір қасиеттерге, негізгі құзыреттерге ие адам.

Функционалды сауаттылықтың компоненттері келесідей:

- мәліметтер, ережелер, қағидаттарды білу;
- өмірдің әртүрлі салаларындағы стандартты міндеттерді шешудің танымдық негізін құрайтын жалпы ұғымдар мен дағдыларды игеру;
- өзгермелі әлемге бейімделе білу;
- жанжалдарды шешу;
- ақпаратпен жұмыс істеу;
- іскерлік хат алмасу;
- өмірде жеке қауіпсіздік ережелерін қолдану;
- қазіргі әлемнің құндылықтары мен нормаларын бағдарлауға дайын болу;
- өмірлік сұраныстарын қанағаттандыру үшін өмірдің ерекшеліктерін қабылдау;
- саналы таңдау негізінде білім деңгейін арттыру.

Жалпы білім беретін мектеп мұғалімдері пәндік білімді күшті бергенімен, білімді шынайы, өмірлік жағдайларда қолдануға үйретпейді. Қоғам дамыған сайын қолданбалы білімге қойылатын талаптар артады, адамның функционалды сауаттылығы оның микросоциум жағдайларына бейімделу қабілетінің көрсеткіші деп айта аламыз.

Функционалдық сауаттылық (ағылш. functional literacy) – тұлғаның дамуына, мәдениеттің жетістіктері туралы жаңа білім алуға, жаңа техниканы меңгеруге, кәсіби міндеттерді табысты орындауға, отбасылық өмірді ұйымдастыруға, оның ішінде балаларды тәрбиелеуге, әртүрлі өмірлік проблемаларды шешуге қажетті дағдылар мен білімді қамтамасыз ететін білім беру нәтижесі. Функционалдық сауаттылықты қалыптастыру үшін сабақта ғана емес, сабақтан тыс уақытта да ерекше білім беру ортасын құру қажет.

Функционалдық сауаттылықты қалыптастыруға проблемалық оқыту ерекше ықпал етеді. «Проблема» әрқашан кедергі болып табылады. Кедергілерді жеңу – қозғалыс, дамудың тұрақты серігі. Сабақта проблемалық тапсырмаларды қолдану тапқырлық, стандартты емес шешім қабылдау қабілеті, проблемалық көзқарас, ақыл-ойдың икемділігі, ұтқырлық, ақпараттық және коммуникативті мәдениет сияқты жеке қасиеттерді дамытуға мүмкіндік береді.

Функционалдық сауаттылықты қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында оқушылардың әртүрлі құзыреттіліктерін дамытуға ықпал ететін әдістемелік ұғым ретінде қарастыруға болады:

* сөйлеу әрекетінің барлық түрлерін еркін меңгеруді болжайтын коммуникативтік сауаттылық; өзгенің ауызша және жазбаша тілін барабар түсіну қабілеті; өз ойын ауызша және жазбаша түрде өз бетінше білдіру;

* ақпараттық сауаттылық – оқулықтарда және анықтамалық әдебиеттерде ақпаратты іздеуді жүзеге асыру, ғаламтордан және оқу мазмұнының ықшам дискілерінен, сондай-ақ басқа да көздерден ақпарат алу. Ақпаратты өңдеу және жүйелеу, оны әртүрлі тәсілдермен ұсыну мүмкіндігі;

* «іс-әрекет» сауаттылығы – бұл ұйымдастырушылық дағдылардың көрінісі, атап айтқанда іс-әрекеттің мақсатын ауызша тұжырымдау, жоспарлау және қажет болған жағдайда оны өзгерту, осы өзгерістерді ауызша дәлелдеу, өзін-өзі бақылау, өзін-өзі бағалау, өзін-өзі түзету.

Бірқатар зерттеулер білім алушылардың ауызша және жазбаша сөйлеу қабілеті жеткіліксіз дамығанын көрсетеді, сондықтан байланыс саласындағы функционалдық сауаттылық ерекше алаңдаушылық тудырады. Функционалдық сауаттылық – бұл Мета-пәндік ұғым, сондықтан ол әртүрлі мектеп пәндерін оқытуда қалыптасады және көріністің әртүрлі формаларына ие. Тілді үйрену кезінде функционалдық сауаттылықты қалыптастыру сөйлеу әрекетінің барлық түрлерін (оқу, жазу, тыңдау және сөйлеу) еркін меңгеруді білдіреді.

Функционалдық сауаттылықты қалыптастыру, оқушылардың сөйлеу әрекетін жетілдіру қазақ тілінің құрылымы және оны қарым-қатынастың әртүрлі жағдайларында қолдану ерекшеліктері туралы білім негізінде құрылады. Оқу үдерісі тілді талдау дағдыларын қалыптастыруға, тілдік құбылыстар мен фактілерді жіктеуге ғана емес, сонымен қатар сөйлеу мәдениетін тәрбиелеуге, оқудың әртүрлі түрлерін қолдану, мәтіндерді ақпараттық өңдеу, ақпаратты іздеудің әртүрлі формалары және оны сөйлеудің жағдайына, әдеби тілдің нормалары мен қарым-қатынастың этикалық нормаларына сәйкес берудің әртүрлі тәсілдері сияқты өмірлік маңызды дағдыларды қалыптастыруға бағытталған.

Функционалдық сауаттылықты қалыптастырудағы базалық әрекеті – мектеп бітірушілерінің қазіргі жағдайда меңгеруі тиіс ең маңыздыларының бірі ретінде мәтінді түсіну қабілеті:

- ✓ мәтінді түсінудің маңызды тәсілдерінің мәдени үлгілерін меңгеру,
- ✓ мәтіннің жалпы мағынасын, авторлық позицияны түсіну;
- ✓ автордың позициясы мен кейіпкердің позициясын ажырату;
- ✓ мәтіннің логикалық құрылымын түсіну.

Оқу үдерісіндегі мәтіндерді қоса алғанда, біз бірінші кезекте ескеретін әдістемелік факторларға мыналарды жатқызамыз: мәтіндік материалды іріктеу критерийлері; мәтінді сабаққа енгізу жағынан орынды жұмыстардың түрлері; мәтінге сүйену мүмкіндіктерін пайдалана отырып сабақты ұйымдастыру.

Қазақ тілі сабақтарында функционалдық сауаттылықты қалыптастыру коммуникативтік құзыреттілікті дамытуды ғана емес, тілдік және лингвистикалық құзыреттілікті дамытуды да

білдіреді. Осылайша, тілдік құзыреттілік тіл жүйесін білуді, тіл сезімін дамытуды және орфографиялық және пунктуациялық сауаттылықты қалыптастыруды қамтамасыз етеді, ал лингвистикалық құзіреттілік тіл туралы дүниетанымды қалыптастыруға, оның тарихын зерттеуге, сондай-ақ лингвистер мен мәдениеттанушылардың еңбектерін дамытуға бағытталған. Тапсырма түрлері нәтижелі болуы керек. Тілдік құзіреттілікті дамыту кезінде бұл сөздер мен формаларды талдау, бір құбылысты екіншісімен салыстыру, диаграммалар мен кестелер құру, диаграммалар мен кестелер негізінде мәтін құру болуы мүмкін. Сөздікпен жұмыс, мәдени ескерткіштерге үндеу, тіл туралы мәлімдемелер, әртүрлі тілдердегі құбылыстарды салыстыру – мұның бәрі оқушылардың лингвистикалық құзіреттілігін дамытуға бағытталған.

Функционалдық сауаттылықты қалыптастыру – бұл күрделі, көп қырлы, ұзақ үдеріс. Қажетті нәтижелерге әртүрлі заманауи білім беру педагогикалық технологияларын шебер, сауатты үйлестіре отырып, сабақтардағы жүйелі күнделікті жұмыс арқылы ғана қол жеткізуге болады.

Қорытындылай келе, білім алушының функционалдық сауаттылығын қалыптастыру біртұтас әдістемелік жүйенің жасалуын талап етеді. Ол білім берудің мақсатынан бастап оқытудың түпкі нәтижесіне дейінгі аралықтағы компоненттердің бірлігі арқылы жүзеге асады. Сондықтан мақсатқа қол жеткізудің басты құралы саналатын білім мазмұны оқушының функционалдық сауаттылығына негізделіп, сынып сайын күрделендіріліп отыруын мұғалім үнемі ескеруі тиіс.

Функционалдық сауаттылықты дамыту нәтижесінде білім алушы негізгі құзыреттер жиынтығына ие болады деп болжауға болады:

- зерделеу: тәжірибеден пайда таба білу; өз білімінің өзара байланысын ұйымдастыру және оны ретке келтіру; оқытудың өз тәсілдерін ұйымдастыру; проблемаларды шеше білу; өз оқуымен өз бетінше айналысу;
- іздестіру: әртүрлі мәліметтер базасын сұрау; қоршаған ортаны сұрау; сарапшыдан кеңес алу; ақпарат алу; құжаттармен жұмыс істей білу және оларды жіктеу;
- ойлау: өткен және қазіргі оқиғалардың байланысын ұйымдастыру; қоғамдарымыздың дамуының белгілі бір аспектісіне сыни көзқараспен қарау; белгісіздік пен күрделілікке қарсы тұра білу; пікірталастарда позицияға ие болу және өз пікірін қалыптастыру; денсаулыққа, қоршаған ортаға байланысты элеуметтік әдеттерді бағалау; өнер мен әдебиет туындыларын бағалай білу;
- ынтымақтастық: топта жұмыс істей білу; шешім қабылдау; келіспеушіліктер мен жанжалдарды шешу; келісімшарттарды әзірлеу және орындау;
- іске кірісу: жобаға қатысу; жауапты болу; топқа немесе ұжымға кіру және үлес қосу; ынтымақтастықты дәлелдеу; есептеу және модельдеу құралдарын қолдана білу;
- бейімделу: ақпарат пен коммуникацияның жаңа технологияларын қолдана білу; қиындықтар алдында табандылық таныту; жаңа шешімдер таба білу.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі 2012-2016 жылдарға арналған ұлттық іс-қимыл жоспарын бекіту туралы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 25 маусымдағы № 832 Қаулысы
2. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру (бастауыш сыныптар) Әдістемелік құрал, 2013
3. Оразахынова Н., Кенжебаева Г. М. - «Оқушылардың функциональдық сауаттылығын қалыптастыру жолдары» ғылыми мақаласы, 2012

Telegram-bot приёмной комиссии ОДК «Кайнар»

Таурбаева Гульдана Мукатовна

Педагог-организатор

КГКП "Образовательно-досуговый комплекс "Кайнар" отдела образования города Экибастуза, управления образования Павлодарской области

Автоматизация деятельности приёмной комиссии в любом учебном заведении на сегодняшний день является не только актуальной задачей, но и насущной необходимостью, поскольку напрямую влияет на оперативность обработки информации и на положительный имидж учебного заведения в целом. Это особенно актуально в условиях пандемии и соответствует условиям карантинных мер.

Цель выполненной работы заключалась в адаптации на смартфон автоматизации деятельности приёмной комиссии дополнительного образования.

Для достижения поставленной цели была построена электронная среда на основе мессенджера Telegram.

В результате проведённого обзора единой системы для автоматизации приёмной комиссии, стало понятно, что предложения современных интеграторов направлены на активного пользователя ПК. Однако их целенаправленность приводит к некоторым затруднениям у конечных пользователей, так как не учитывает разный уровень подготовки целевой аудитории.

Таким образом, с учётом всех требований при использовании системы для автоматизации приёмной комиссии ОДК «Кайнар» имеет смысл использовать качественный, новый, гибкий, адаптивный подход к системе регистрации учеников. В качестве нововведения послужил сервис мессенджера Telegram Telegram-bot, в основе которого легла изначальная система для регистрации учеников mektep.snation.kz.

Внедрение Telegram-bot включало выполнение следующих мероприятий:

1. Создание и настройка Telegram-bot «Qainar_bot».
2. Создание команд «/list», «/video», «/contacts», «/site».
3. Создание и настройка общего меню
4. Создание кнопок на общем меню и присвоение им команд.

В результате проделанной работы, запущен Telegram-bot, который включает в себя:

1. Меню, с действующими кнопками «Сайт для регистрации в ОДК «Кайнар», «Видеоинструкция по регистрации ученика на сайте mektep.snation.kz», «Список факультативов ОДК «Кайнар», «Call-center».

2. Каждой кнопке присвоено описание и ссылка на соответствующий запрос.

Готовое решение для оптимизации деятельности приёмной комиссии позволяет автоматизировать процессы приёмной комиссии учреждения дополнительного образования.

С помощью системы осуществляется возможность регистрации учеников через смартфон, за счет использования мобильного приложения Telegram.

В результате автоматизации работы приёмной комиссии ОДК «Кайнар» были пройдены основные этапы, которые позволили в полной мере реализовать заявленную в работе цель - адаптация на смартфон автоматизации деятельности приёмной комиссии дополнительного образования.

(Подпись к фото) QR-код с ссылкой на Telegram Qainar_bot

Список использованной литературы:

Особенности автоматизации работы приёмной кампании на примере Новосибирского государственного университета архитектуры, дизайна и искусств, Ласточкин П.В., Романов Д.Д., Истратова Е.Е., Трофимов В.И., 2017.

Көшеттердің физиологиялық өсу жылдамдығына биологиялық өнімдердің әсері

Тлеулесов Нуржан Ермекулы

С.Сейфуллин атындағы Қазақ агротехникалық университеті

Аннотация: Ормандарды қалпына келтіру - ағаш кесу, өрт және табиғи апаттардан зардап шеккен аудандарда орман өсіру үшін маңызды міндеттердің бірі. Орманды қалпына келтіру үшін жабық тамыр жүйесі бар жоғары сапалы отырғызылатын материалдың көп мөлшері қажет, сондықтан қазіргі уақытта отырғызу материалын өсіру мәселесі өзекті болып табылады және жылыжай кешендерінің алдында сау стандартты көшет материалын өсіру міндеті тұр. Орманды қалпына келтіру үшін жоғары сапалы отырғызу материалын алу мәселесін шешудің бір жолы - оны өсіру технологиясына заманауи биологиялық өнімдер - органикалық тыңайтқыштар енгізу.

Фитопатогендер тудыратын ауруларға өсімдіктердің төзімділігі өсімдіктердің тамыр жүйесі мен алуан түрлі микроорганизмдердің өзара әрекеттесуінің нәтижелерімен анықталады. Тамыр жүйесінің топырақпен жиынтығы өсімдіктерге пайдалы, зиянды және бейтарап микроорганизмдер мекендейтін және экологиялық ризосфера деп аталатын күрделі экологиялық қуыс болып табылады. Мұндай технологиялар негізінен биологиялық препараттарды қолдануға негізделген. Биологиялық өнімдер өсімдіктерді қорғауға, тамақтануды жақсартуға, жаңа жағдайларға, стресстерге бейімделуге, сондай-ақ жедел отырғызылған стандартты отырғызу материалын өсіруге, күннің күйіп қалуының алдын алуға және ауру қоздырғыштарын жоюға бағытталған кешенді әсер ету үшін қолданылады. Ол үшін питомниктерде өсімдіктерді өсірудің барлық критерийлеріне сәйкес келетін биологиялық өнімдердің оңтайлы желісін таңдау қажет.

Түйінді сөздер: биопрепараттар, өсімдіктер физиологиясы, орман ресурстары және орманшылық

Кіріспе. Таяу жылдары өсімдік дақылдарының қоректік заттарына деген қажеттілігін қанағаттандыру үшін органикалық көнді қолдану ауылшаруашылық тұрақтылығын арттырудың сөзсіз тәжірибесіне айналады, өйткені топырақтың физикалық, химиялық және биологиялық қасиеттері әдетте органикалық тыңайтқыштарды қосу арқылы жақсарады, ал бұл өз кезегінде дақылдардың өнімділігін жақсартады және өсімдік шаруашылығының сапасын сақтайды (Gbenou, Adjolohoun және басқалар. 2017)... Органикалық тыңайтқыштармен

салыстырғанда, органикалық тыңайтқыштарда өсімдік қоректік заттар аз. Өнімділікті арттыру үшін бейорганикалық тыңайтқыштарды қолдану тиімді қысқа мерзімді шешім болып табылады, бірақ ұзақ мерзімді негізде үздіксіз қолдануды қажет ететіндігі анықталды. Бейорганикалық тыңайтқыштардың жоғары құны оларды үнемсіз және кедей фермерлер үшін қолайсыз етеді, сонымен қатар қоршаған ортаға зиянды әсер етуіне байланысты жағымсыз етеді. (Oyededeji, Animasaun et al. 2014)... Сондықтан экологиялық таза, арзан және топырақ пен дақылдардың өнімділігін жақсарту мен сақтаудың тиімді тәсілі болуы мүмкін жергілікті жерден алынған органикалық материалдарды пайдалануды зерттеу өте маңызды.

Зерттеу әдістері. Кесу мөлшері түйіншектердің ұзындығына байланысты анықталады; ұзын түйіндері бар қашу үшін кесінділер 1-2 түйінмен, ал қысқа болса 4 және одан көп түйіндермен алынады. Кесулер өткір пышақпен, скальпельмен немесе ұстарамен жасалады. Жоғарғы тік кесінді бүйректің үстінен жасалады, омыртқа ұзындығы 5 мм-ден аспайды. Төменгі кесінді бүйрек астына қиғаш етіп жасалады.

Қаламшалау әдісімен отырғызу полиэтилен пленкасынан жасалған жылыжайда жүзеге асырылады. Шламды шашырату және суару шашыратқыштардан және өте жақсы торлы суарғыштан механикалық түрде жүзеге асырылады. Субстрат құм болады, ол 3-4 см қабатпен қопсытылған топыраққа құйылады.

Қаламшалау әдісімен отырғызу $2 \times 2,5$ см тереңдікте 25×30 см қашықтықта жүзеге асырылады - ұсақ жапырақты түрлер үшін, 30×35 см - орташа, 35×45 см - үлкен жапырақты. Жылыжайдағы температура $18-28^{\circ}\text{C}$ аралығында сақталады.

Кесу бөлімінде өсімдіктер қатарларын орналастыру тәртібі солтүстіктен оңтүстікке және солдан оңға қарай басталады. Әрбір үлгіде затбелгі болады, онда өсімдік атауы, отырғызу күні жазылады.

Қаламшалау әдісімен өсу стимуляторларымен өңдеу үшін бірнеше өсу стимуляторлары мен минералды тыңайтқыштар қолданылады. Тәжірибенің әр нұсқасында 160-180 қаламша 3 рет қайталанады (әр түрге отырғызу материалының болуына байланысты). Тәжірибенің әр нұсқасында барлығы 500-550 кесінді отырғызылады.

Жаңа кесінділер 25-30 дана етіп жинақталады. және жіппен еркін байланған. Дайындалған кесінділер төменгі ұштарымен 2-2,5 см тереңдікке (олардың ұзындығының 1/3 көп емес) жаңа дайындалған ерітінділерге батырылады.

Бақылау нұсқасының кесінділері тазартылған сумен өңделеді.

Қаламшаларды күту келесідей болады: отырғыздан кейін бірінші рет күн ішінде 4 бүрку (9, 12, 15, 18 - 3 сағат сайын) жүзеге асырылады, бұл ауа ылғалдылығын 90-98 % шегінде ұстап тұруға жеткілікті. Ең ыстық күндері бүріккіштердің саны 5-6-ға дейін артады; бұлтты күндері, керісінше, 2-3 есеге дейін қысқарады.

Қыстап шыққаннан кейін эксперименттің барлық нұсқалары бойынша сақталған өсімдіктердің толық жазбасы жасалады. Қыс мезгілінде бүлінбей сақталған және зақымданған құлаған өсімдіктердің саны ескеріледі, сонымен қатар зақымдану сипаты анықталады. Жылы кезеңнің басталуымен өсімдіктердің өсуі мен дамуына бақылау жүргізілетін болады.

Алынған мәліметтердің сенімділігін қамтамасыз ету үшін SPSS пакетін қолдана отырып, дисперсиялық талдау (ANOVA) және Тукейдің пост-тестілері қолданылады.

pH pH-ны топырақ / су қатынасында pH өлшеуіштің көмегімен 1: 2,5 құрайды, азоттың жалпы мөлшері - микро-Кельдаль әдісімен анықтайды. Қол жетімді фосфор - Браун әдісі. Кальций (Ca) және магний (Mg) атомдық-сіңіру спектрофотометрінің (AAS) көмегімен анықталады. Калий (K) және натрий (Na) - жалын эмиссиясының фотометриясын қолдану. Органикалық көміртектің құрамы Walkie және Black сәйкес дымқыл дихромат тотығу әдісін қолдана отырып анықталады, ал органикалық заттардың құрамы органикалық көміртектің пайызын 1,724 коэффициентіне көбейту арқылы бағаланды.

Жапырақтағы хлорофилл 4-5 жапырақта анықталады құрылғыны қолдана отырып, әр түрлі факторларда қалдырады. Содан кейін жапырақтары бірдей жапырақтардан кесіліп, ELAF деңгейінде өлшеніп, мазмұны бойынша талданады. хлорофилл (Chl) алынған жапырақтарда. Жапырақтары -800C температурада зертханада қосымша өлшенгенше сақталады.

Лабораторияда күтім жасау үшін жапырақтарды алу хлорофилл (Chl) 5 мл метанолды 70 ° C температурада 50 минут жабық түтікте қолданды. Сығындысының сіңіргіштігі ультрафиолетпен көрінетін спектрофотометрмен 200-ден 800 нм-ге дейін болды. Сығындыдағы хлорофилл (Chl) а және b құрамы теңдеуді қолдану арқылы анықталды.

Нәтижелер мен пікірталас. Био тыңайтқыш қолданар алдында аумақтың топырақ-өсімдік жамылғысының экологиялық күйіне кешенді баға беріледі. Топырақ пен өсімдік жамылғысының экологиялық күйін кешенді бағалау био тыңайтқыш қолданғанға дейін және қолданғаннан кейін беріледі. Орман екпелерінің өнімділігі, ағаштар мен жидек дақылдарының жекелеген түрлерінің тіршілік ету коэффициенті дақылдарды өсірудің дәстүрлі және жаңа технологиялық жағдайларында бағаланады. Экологиялық және экономикалық жағынан тиімді болады Солтүстік Қазақстан жағдайында ағаш дақылдарының тіршілік ету коэффициентін арттыру технологиясы.

Күтілетін ғылыми және әлеуметтік-экономикалық нәтиже:

- өндірістің және пайдаланудың отандық және шетелдік тәжірибесі зерделенетін болады орман шаруашылығындағы био тыңайтқыштар;
- тәжірибе алаңдарының топырақ-климаттық жағдайлары зерттеледі;
- дәрі-дәрмектердің оңтайлы дозасы таңдалады ағаш дақылдарының стресске төзімділігін арттыру;
- био қолдану тиімділігінің экономикалық бағасы тыңайтқыштар мен аквагельдер;
- өсімдіктердің стресске төзімділік технологиясын енгізу орман алқаптарының экологиялық жағдайына оң әсерін тигізеді, адамдардың өмір сүру сапасын арттырады;

Алынған ғылыми нәтижелер орман шаруашылығының әр түрлі салаларында толығымен коммерциаландырылған;

Алынған нәтижелердің мақсатты тұтынушылары: аймақтық шаруашылық субъектілері, ғылыми ұйымдар, шағын және орта бизнес өкілдері, ауыл тұрғындары;

Коммерциялық бизнесті дамыту бағдарламалары арқылы жергілікті халықты кеңінен тарту үшін ақпараттық база құру кезінде ғылым мен техниканың дамуына әсер ететін тәуекелдерді қамтитын серпінді нәтижелерге мүмкіндіктер бар;

Список литературы

1. Bremner, JM (1996). «Жалпы азот.» Топырақты талдау әдістері: 3 бөлім Химиялық әдістер5: 1085-1121.
2. Хорвиц, В., П. Чичило және Х. Рейнольдс (1970). «Ресми аналитикалық химиктер қауымдастығының ресми талдау әдістері». Ресми аналитикалық химиктер қауымдастығының ресми талдау әдістері.
3. Жигунов, А. В. (2000). "Теория и практика выращивания посадочного материала с закрытой корневой системой." СПб.: СПбНИИЛХ293: 2.
4. Каирова Г.Н., М. Э. Д. (2015). "Потенциал, проблемы и пути развития плодоводства и виноградарства в Казахстане." Вестник сельскохозяйственной науки Казахстана. №12: С. 42-46.

Актуальные проблемы начального образования в условиях цифровизации

Токтасова Айнур Кошербаевна

Учитель начальных классов

*КГУ «Средняя школа села Калкаман» отдела образования города Аксу,
управления образования Павлодарской области*

Аннотация. В статье поднимается проблема цифровизации начального образования и поднимается вопрос о соотношении инновационных критериев, отраженных в концептуальном ключе гуманистической парадигмы. Ориентирован на будущее «сетового школьного сообщества». Решение актуальных вопросов, связанных с гуманизацией и цифровизацией инновационной модели системы начального образования, осложняется постоянными вызовами процесса цифровизации в период технологического кризиса, сопровождающая радикальными изменениями социокультурных ценностей, трансформацией сознания, постиндустриальной культура. На первый взгляд ответ на эти вопросы может показаться противоречивым. Гуманизация и цифровизация выступают как два процесса становление новой образовательной парадигмы.

Ключевые слова: гуманизации, цифровизации, модели образования, государственной политики.

Abstract The article raises the problem of digitalization of primary education and raises the question of the ratio of innovative criteria reflected in the conceptual key of the humanistic paradigm. Focused on the future of the "networked school community". The solution of urgent problems related to the content and organization of the modern model of education is complicated by constant challenges from modern culture, which is in a state of crisis, accompanied by a radical change in socio-cultural values, a restructuring of consciousness, the way of life of a person of post-industrial culture. At first glance, the responses to these challenges may appear to be contradictory. Humanization and digitalization act as two processes of the formation of a new educational paradigm.

Key words: humanization, digitalization, education models, public policy.

В современных условиях цифрового школьного сообщества цифровые технологии и методы введения их в учебный процесс определяет направление и структуризацию личностно-ориентированной модели обучения как системы, действующей в условиях цифровизации образования.

Цель разработки данного направления найти закономерности развития основ взаимосвязи концепций гуманизации и цифровизации современного начального образования, представляющие педагогических технологий (ИКТ), не противоречащих психолого-педагогической среде, ориентированная на отдельного учащегося и его личность.

В свою очередь, методы испытаний материалов можно подразделить на изучении особенностей современной системы начального образования, которая разрешает процессы реформ и перевода системы образования нановые образовательные стандарты с выбором инновационных возможностей парадигмы человекоцентрированного образования.

Таким образом, заявление о гуманизации, современного начального образования связано с процессом цифровизации.

С началом разработки реформ в системе образования до современного периода гуманизация образования была ведущей идеей современной государственной политики. Явление гуманизации нынешней системы начального обучения равен сенсорному направлению новой образовательной парадигмы [1, с. 323].

Представители научно-педагогического сообщества обсуждают определение понятия «гуманизация» в современной системе образования, где «гуманизация» означает особое отношение к личности ребенка на начальном этапе обучения, его гармоничное развитие, как центр личности как особый элемент педагогики и психологии.

Примечательно, что ООН включила гуманизацию в образовании, науке и культуре как основу планетарного глобализма в список ключевых направлений изменений в образовании XXI века. Поддерживая призыв ООН, казахстанское научно-педагогическое сообщество сделало переход от репродуктивной школы к гуманитарным наукам одной из главных целей современной реформы образования.

Признаками последнего должны быть: понимание ценности знаний каждым членом педагогического сообщества; непрерывность образовательного процесса, предполагающая приобретение новых постоянных знаний на протяжении всей жизни; переход от «запоминания» информации к пониманию полученных знаний; дискуссия и диалог как приоритетные методы обучения, развивающие социальную активность, творческие способности и критическое мышление учащихся.

Спустя время принцип его оцифровки стал активно конкурировать с принципом гуманизации образования.

Модернизация системы начального образования позволит адаптировать образовательные программы к потребностям цифровизации учебного процесса и повсеместному внедрению цифровых инструментов в образовательную деятельность учащихся начальных классов для их адекватного внедрения в информационную среду, что позволит учащимся учиться на основе индивидуального обучения. [2].

Задача - обеспечить выход на следующий этап обучения в цифровое пространство, а это означает рост образования и новые отношения в учебном процессе. За короткий период времени «оцифровка» стала основным направлением в современном образовании, основанном на заявленном принципе. Это привело к оптимизации педагогических процессов, часто основанной на внедрении цифровых технологий.

В связи с активным проникновением цифровизации в современную культуру некоторые представители педагогического сообщества кардинально изменили суть образования, устранили его традиционное значение, связанное с формированием личности, и приняли новую концепцию образования, формирующую личность в цифровой формат. ценности и цифровое сознание [3].

Мы полагаем, что связь понятий «гуманизация» и «цифровизация» в новой концепции образования может рассматриваться как связь между содержанием и формой, целью и средствами. Одно не исключает другого. Но одно может противоречить другому. Все зависит от того, как учителя начальных классов используют новые технологии и каковы их цели.

Известно, что в любых технологиях возможно найти как полезность, так и вредоносность. В связи с этим мы в ближайшем будущем должны обратить внимание на развитие цифровизации на современном этапе образования, особенно на раннем периоде развития учащихся, когда возникнет необходимость интеграция искусственного и естественного интеллекта, гуманизации и цифровизации.

В данном случае в контексте гуманизации и цифровизации мы говорим о достаточно корректном использовании новых цифровых технологий, поиске инновационных педагогических технологий, помогающие продвижению важно идеи образования - формирование информированной личности в новом современном цифровом школьном сообществе.

Нами изучены перспективные информационно-педагогические технологии, не противоречащие личностно-ориентированной модели образования как современные компьютерные технологии, телекоммуникационные системы и программное обеспечение, что эффективно поддерживает процесс обучения.

Наряду с этим изучены цифровые технологии, которые могут способствовать личностному развитию детей начальной школы. Это и электронные учебники, тренажеры,

цифровые программы для моделирования виртуальной реальности и т.д. ИКТ имеют ряд преимуществ с точки зрения индивидуально ориентированной образовательной модели.

С одной стороны, цифровизация позволяет учащимся индивидуализировать свой подход к обучению с учетом разных уровней подготовки и когнитивных качеств, а также поощряют иногда самостоятельный выбор методов обучения [4].

С другой стороны, за счет одновременного использования аудио, видео, мультимедийных материалов, коммуникационных процессов они обеспечивают эффективный интегративный характер представления и развития информации. Неотъемлемой коммуникативной составляющей этих технологий является формирование коммуникативных навыков в цифровой среде, что сейчас востребовано в любой образовательной среде.

На наш взгляд, эти ИКТ дали толчок новому социальному направлению – в будущем и в медиаобразовании, которое может выйти за рамки образования. Медиаобразование в перспективе развития — это система действий, влияющих на формирование личности, диалог с медиаресурсами, публикация моральных ориентиров и культурных артефактов. Результатом медиаобразования является медиаграмотность, что означает определенный уровень развития навыков и личностных качеств, выявленных в этом процессе.

Следует предположить, что данная тенденция обусловлена высокими квалификационными требованиями в будущем для современных специалистов и пониманием того, что невозможно обеспечить соответствующий уровень казахстанского общества и цивилизации без внедрения медиатехнологий в образование.

При этом, как и любое новшество, внедрение ИКТ связано с рядом проблем внедрения курса по выбору «Глобальные компетенции».

Во-первых, использование новых направлений требует разнообразной, более сложной и, следовательно, более эмоциональной поддержки – развития эмоционального интеллекта и критического мышления. Есть и определенные организационные нормативы: необходимость изменений в планировании и организации учебного процесса в начальной школе.

Помимо данных причин - личные и психологические трудности, следует принимать во внимание технологические - ИКТ.

Одна из таких трудностей - возникновение восприятия (и мышления) «картинного» клипа может повлиять не только процесс обучения, но и тестовый контроль. Снижение их вербальных компонентов ставит под угрозу важность использования вербальных практик, поскольку в современных медиаресурсах преобладают звук и изображение.

Как известно, в результате активного проникновения в «виртуальный мир» может снизиться потребность в живом общении, а в дальнейшем - трудности, возникающие при работе в команде. Есть риск подавления межличностных отношений, трудности в формировании у детей эмоционального интеллекта и коммуникативных компетенций.

Нельзя игнорировать еще одно личное и интеллектуальное последствие злоупотребления общением с гаджетами, которое приводит к снижению внимания, концентрации, ухудшение памяти из-за частого или постоянного использования электронных устройств, на которых сосредоточены учителя и педагоги - психологи.

Сегодня кажется, что реальная и наиболее эффективная реализация возможностей ИКТ в электронной информационной образовательной среде (ЭИОС) является основой обычных учебных и методических материалов, имеет большой набор интерактивных элементов: элементарные тесты, глоссарии, видео занятия, чаты и т. д.

Эта система сохраняет все действия учителя и учеников: позволяет отслеживать характер и время их работы, расставлять задания и оценивать их. неоспоримые преимущества, что в настоящее время модифицирует опыт работы учителя начальных классов [5].

Сегодня мы считаем важным обсуждать использование продуктов информационных технологий в учебном процессе с внедрением ИКТ на начальных этапах обучения.

На наш взгляд, в этом случае «производительность» учащихся на уроке следует измерять не только как использования цифровых инструментов с точки зрения электронных технологий,

но и как среду, которая была бы разумна для жизнедеятельности. Последний дает возможность раскрыть творческие способности учащимся через электронную информационную систему.

Литература:

- 1 Красильникова Е.В., Акимова С.В., Какоткин Н.С., Луковников Н.Н., Тюлина А.В., Томашевская Н.П. О ГУМАНИЗАЦИИ ЦИФРОВОЙ ДИГИТАЛИЗАЦИИ СОВРЕМЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ. - 2020. - №2 .; URL: <http://science-education.ru/ru/article/view?id=29618> (дата обращения: 06.04.2021).
2. Мурзина И. Я. Гуманитарное сопротивление в условиях цифровизации образования. Образование и наука. 2020; 22 (10)
3. Мурзина И.Ю. Гуманитарное сопротивление в условиях цифровизации образования. Журнал "Образование и наука". 2020; 22 (10): 90-115. ((На рус.) <https://doi.org/10.17853/1994-5639-2020-10-90-115>
4. Семь технологий, меняющих жизнь. Отрасли будущего. // Журнал РБК. 2017. - январь-февраль. 1-2. URL: <http://www.rbc.ru/magazine/2017/01>.
5. Зеер Э. Ф. Психология профессионального развития. М: Академия, 2009. 240 с.

Требования к содержанию и оформлению

Авторские права.

Высылая материалы, автор гарантирует, что

- по данной работе у автора нет обязательств перед третьими лицами, препятствующими размещению материалов;

- отправляя материал для публикации в журнале, Вы подтверждаете, что права на нее принадлежат Вам, и если возникнут проблемы с соблюдением авторских прав, то обязуетесь разрешать их самостоятельно;

Требования к содержанию и оформлению статей:

1. В структуру статьи должны входить: заглавие статьи; ФИО автора/ов; занимаемая должность; название учреждения; город/район; текст статьи; список литературы, который должен содержать лишь цитируемые в тексте работы.

2. Заглавие статьи должно быть информативным, лаконичным.

3. Статья предоставляется в редакцию журнала в электронном виде.

4. Объем статьи не должен превышать **4 страниц** формата А4, страницы должны быть целиком заполнены текстом. Шрифт 14 Times New Roman, интервал – 1,0. Поля: слева, справа, сверху, снизу – 2 см, включая таблицы, схемы, рисунки и список литературы.

5. Все формулы должны набираться в «Редакторе формул» в текстовом редакторе Word.

6. Все графики и диаграммы и прочие выстраиваемые объекты должны быть снабжены числовыми данными, обеспечивающими при необходимости их (графиков, диаграмм) достоверное воспроизведение, размер шрифта-12 пт.

7. Табличные сноски располагаются под таблицей.

8. Список литературы оформляется в конце статьи.

9. Статья сопровождается краткими аннотациями (5-7 предложений), содержащими информацию о тематике и проблематике статьи, цели ее написания.

10. Ответственность за содержание статьи несут авторы.

11. Редакционная коллегия оставляет за собой право публикации или отклонения статьи.

12. Материалы авторам не возвращаются.

13. Статьи, оформленные с нарушением требований, к регистрации не принимаются.

14. Фото не помещать в текст (сохранять отдельно в формате JPG с нумерацией от №1, №2). В тексте статьи указывать номер фото, выделяя жирным шрифтом.

15. В отдельном от статьи файле (Заявка) указываются сведения об авторе: ФИО, учёная степень, учёное звание, занимаемая должность, название учреждения, домашний адрес, контактные телефоны, e-mail.

16. Можно приложить качественную фотографию автора (в электронном виде).

17. Редакционная коллегия имеет право вернуть на доработку автору материалы при невыполнении предъявляемых требований, наличии орфографических, грамматических и стилистических ошибок, отрицательной рецензии.

18. Статья обязана сопровождаться Рецензией, с подписью автора и печатью учреждения, в которой работает рецензент (авторами рецензии могут быть, руководители МО, методисты, ППС института или вуза)

19. Материалы представляются на казахском или русском языках на электронный адрес **ziat.journal@mail.ru**

Требования к содержанию и оформлению методической разработки:

1. Представляемый материал (методическая разработка, конспекты) должен являться оригиналом, неопубликованным ранее в других печатных изданиях.

2. Первая страница должна содержать следующую информацию: заглавие, фамилию, имя автора, место работы (наименование организации) автора, далее следует текст.

3. В конце метод.разработки должен быть приведен список использованной литературы.

4. Материалы представляются на казахском или русском языках на электронный адрес ziat.journal@mail.ru в формате «Microsoft Word».

5. Объем текста не должен превышать **4 страниц** формата А4. Набор текста должен быть осуществлен с учетом соблюдения общепринятых стандартов (абзацные отступы, «одинарный» межстрочный интервал и тп.), тип шрифта «Times New Roman», шрифт 14, интервал – 1,0. Поля: слева, справа, сверху, снизу – 2 см.

6. Ответственность за содержание материала несут авторы.

7. Методические разработки, оформленные без соблюдения данных требований не принимаются к публикации.

8. При наличии редакционных замечаний материал так же возвращается автору на доработку.

Мазмұны мен ресімделуіне қойылатын талаптар

Авторлық құқық.

материалды ұсынғанда, автор кепілдік береді

- осы жұмыс бойынша авторда материалдарды орналастыруға кедергі келтіретін үшінші тұлғалардың алдында міндеттемелер жоқ;

- журналға материалды жариялауға жібере отырып, сіз оған деген құқық Сізге тиесілі екенін растайсыз, егер авторлық құқықты сақтауда проблемалар туындаса, оларды өз бетінше шешуге міндеттенесіз;

Мақалалардың мазмұны мен ресімделуіне қойылатын талаптар:

1. Мақала құрылымына: мақаланың атауы; автордың аты-жөні; атқаратын қызметі; мекеменің атауы; қала/аудан; мақала мәтіні; тек жұмыс мәтінінде дәйексөз келтірілетін әдебиеттер тізімі кіреді.

2. Мақаланың тақырыбы ақпаратқа толы, жинақы болуы керек.

3. Мақала журнал редакциясына электронды түрде ұсынылады.

4. Мақала көлемі А4 форматындағы 4 беттен аспауы тиіс, беттер толық мәтінмен толтырылуы тиіс. Қаріп 14 Times New Roman, интервал – 1,0. Өрістер: сол, оң, жоғарғы, төменгі – 2 см, кестелерді, сызбаларды, суреттерді және әдебиеттер тізімін қоса алғанда.

5. Барлық формулалар Word мәтіндік редакторында "Формулалар редакторында" терілуі тиіс.

6. Барлық кестелер мен диаграммалар және өзге де құрылатын объектілер сандық деректермен жабдықталуы тиіс, қаріп мөлшері-12 пт.

7. Кестелік сілтемелер кестенің астына орналастырылады.

8. Әдебиеттер тізімі мақала соңында ресімделеді

9. Мақала тақырыбы мен мәселесі, оны жазу мақсаты туралы ақпаратты қамтитын қысқаша аннотациялармен (5-7 сөйлем) сүйемелденеді.

10. Мақала мазмұнына авторлар жауап береді.

12. Редакциялық алқа мақалаларды жариялау немесе қабылдамау құқығын өзіне қалдырады.

12. Материалдар авторларға қайтарылмайды.

13. Талаптар сай келмейтін мақалалар тіркеуге қабылданбайды.

14. Суретті мәтінге орналастырмау (№1, №2 нөмірленген JPG форматында жеке сақтау). Мақала мәтінінде Фото нөмірін жазып көрсеті қажет.

15. Мақаладан бөлек файлда (өтінім) автор туралы мәліметтер көрсетіледі: аты-жөні, оқу дәрежесі, оқу атағы, атқаратын қызметі, мекеменің атауы, мекен-жайы, байланыс телефондары, e-mail.

16. Автордың сапалы суретін (электронды түрде) қоса беруге болады.

17. Редакциялық алқа қойылатын талаптар орындалмаған, орфографиялық, грамматикалық және стилистикалық қателер, теріс рецензиялар болған кезде материалдарды авторға толықтыруға, өзгертуге қайтаруға құқылы.

18. Мақалаға рецензия жазылуы керек, онда рецензия жазған автордың қолы және рецензент жұмыс істейтін мекеменің мөрі қойылуы қажет (рецензияның авторлары ӘБ жетекшілері, әдіскерлер, институттың немесе ЖОО-ның профессор-оқытушылар құрамы болуы мүмкін).

19. Материалдар қазақ немесе орыс тілдерінде электронды мекен-жайға ұсынылады **ziat.journal@mail.ru**

Әдістемелік әзірлемелердің мазмұны мен ресімделуіне қойылатын талаптар:

1. Ұсынылатын материал (әдістемелік әзірleme, конспектілер) бұрын басқа баспа басылымдарында жарияланбаған болуы тиіс.

2. Бірінші бетте мынадай ақпарат болуы тиіс: материал тақырыбы, тегі, аты, жұмыс орны (ұйымның атауы), әрі қарай мәтін жазылады.

3. Соңында пайдаланылған әдебиеттер тізімі келтірілуі тиіс.

4. Материалдар қазақ немесе орыс тілдерінде "Microsoft Word" форматында электронды мекен-жайға ұсынылады **ziat.journal@mail.ru**.

5. Мәтін көлемі А4 форматындағы 4 беттен аспауы тиіс. Мәтін терімі жалпы қабылданған стандарттарды (абзацтық шегіністер, жоларалық "бір" интервал және т.б) сақтауды есепке ала отырып жүзеге асырылуы тиіс.), "Times New Roman" шрифтінің түрі, 14 шрифт, интервал – 1,0.

6. Материалдың мазмұнына авторлар жауапты

7. Осы талаптарды сақтамай ресімделген әдістемелік әзірлемелер жарияланымға қабылданбайды.

8. Орталық қойылатын талаптар орындалмаған жағдайда, орфографиялық, грамматикалық және стилистикалық қателер, болған кезде материалдарды авторға толықтыруға, өзгертуге қайтаруға құқылы.